

บทที่ 4

ลักษณะของพื้นที่ศึกษา

4.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

4.1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

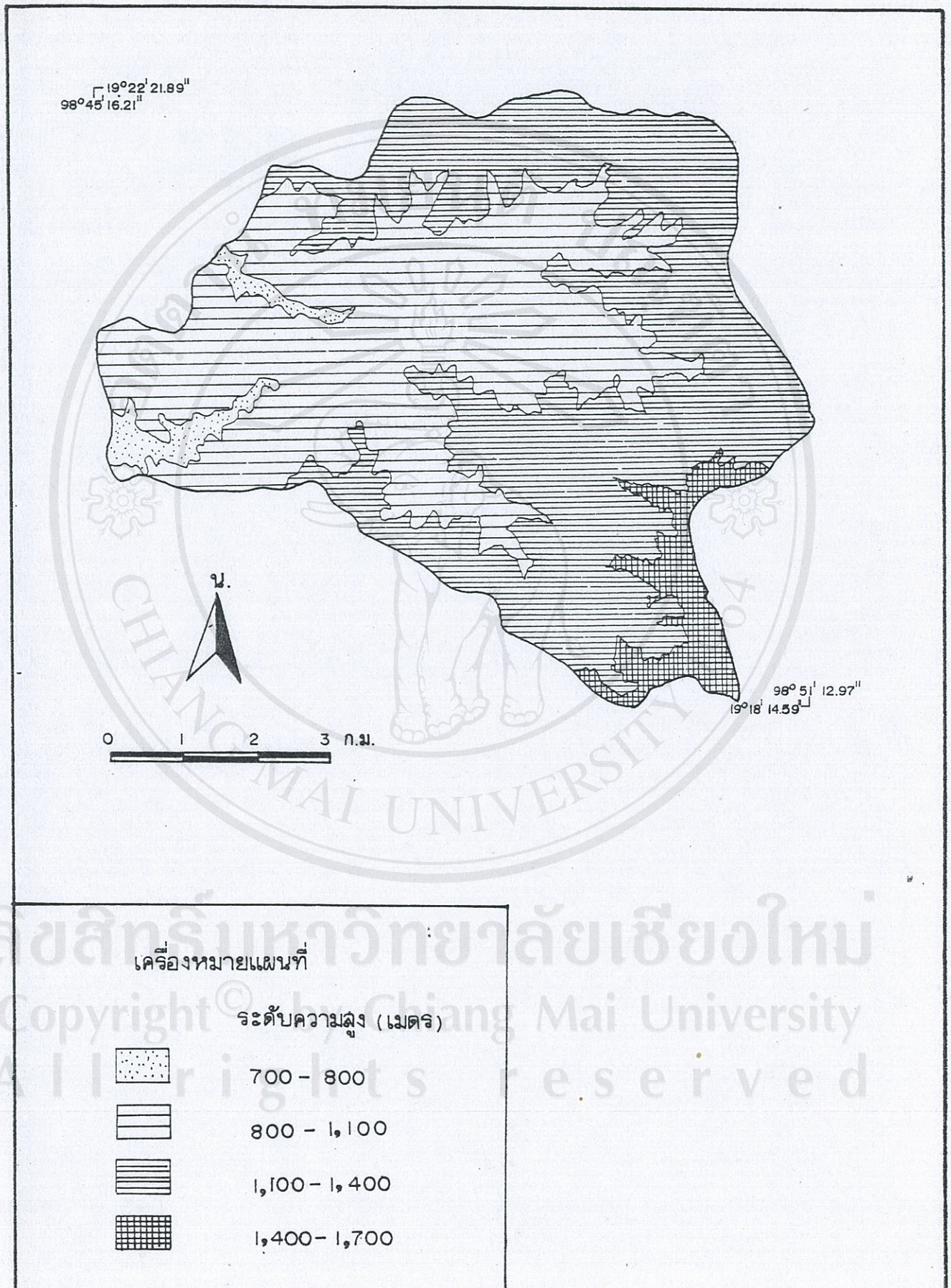
น้ำแม่เมินและห้วยแม่กอกน้อย เป็นลำธารที่มีทิศทางการไหลจากทิศตะวันออกไปสู่อทิศตะวันตกสู่แม่น้ำแดง ล้นป้าน้ำทางตะวันออกบริเวณต้นน้ำทอดยาวตามทิศเหนือ-ใต้ มีระดับความสูงตั้งแต่ 1,200-1,700 เมตรจากระดับน้ำทะเล พื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 48.406 ตารางกิโลเมตร 30,253.75 ไร่ รวมอาณาบริเวณตั้งแต่ล้นป้าน้ำลงมาตามพื้นที่รับน้ำ ซึ่งไหลลงน้ำแม่เมินและห้วยแม่กอกน้อย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขา และเนินเขา มีความลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ความสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำสุด 730 เมตร สูงสุดบริเวณเดอชุนแม่เมะ ความสูง 1,760 เมตร อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่

การกระจายของความสูงในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ระหว่าง 1,100-1,400 เมตร คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 21.89 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,680.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 45.22 ของพื้นที่ศึกษา และระดับความสูงระหว่าง 800 - 1,100 เมตร คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 21.20 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,248.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 43.79 ของพื้นที่ศึกษา (ภาพที่ 4.1 และตารางที่ 4.1)

การกระจายความลาดเทในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความลาดเทตั้งแต่ร้อยละ 12 ถึง 35 คิดเป็นพื้นที่ 13,673 ไร่ 21.88 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 45.19 ของพื้นที่ศึกษา และความลาดเทตั้งแต่ร้อยละ 35 ถึง 50 คิดเป็นพื้นที่ 7,987.75 ไร่ 12.78 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 26.40 ของพื้นที่ศึกษา (ภาพที่ 4.2 และตารางที่ 4.2)

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.1 การกระจายความสูงในพื้นที่ศึกษา

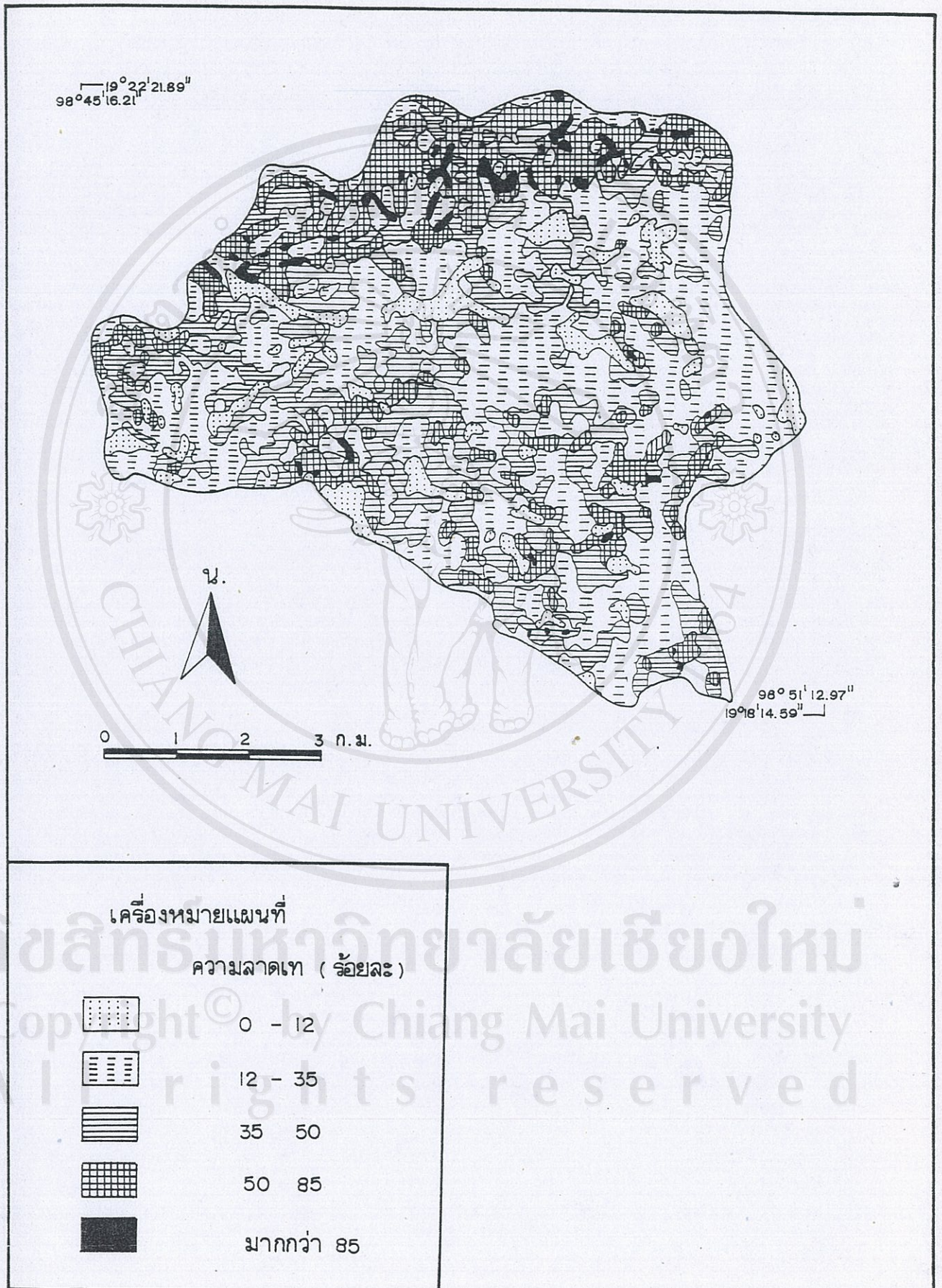

ตารางที่ 4.1 การกระจายความสูงในพื้นที่ศึกษา

ระดับความสูง (เมตร)	พื้นที่		ร้อยละ
	ไร่	กม. ²	
700 - 800	927.25	1.48	3.06
800 - 900	3,217.75	5.15	10.64
900 - 1000	4,505.00	7.21	14.89
1000 - 1100	5,525.50	8.84	18.26
1100 - 1200	5,756.00	9.21	19.03
1200 - 1300	4,789.50	7.66	15.83
1300 - 1400	3,134.75	5.02	10.36
1400 - 1500	1,749.75	2.80	5.78
1500 - 1600	568.50	0.91	1.88
1600 - 1700	143.00	0.23	0.47

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

ภาพที่ 4.2 ความลาดเทของพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 4.2 ความลาดเทของพื้นที่ศึกษา

ความลาดเท (ร้อยละ)	พื้นที่		ร้อยละ
	ไร่	กม ²	
0 - 12	2,573.25	4.12	8.51
12 - 35	13,673.00	21.88	45.19
35 - 50	7,987.75	12.78	26.40
50 - 85	5,378.00	8.60	17.78
มากกว่า 85	641.25	1.01	2.12

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

โครงสร้างทางธรณีวิทยาในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มทางธรณี 2 ลักษณะคือ

(1) กลุ่มหินตะกอนเก่า เกิดในยุค คาร์บอนิเฟอรัส (Carboniferous) และ เพอร์เมียน (Permian) มีอายุราว 350 - 250 ล้านปี พบหินตะกอนเก่าประเภท หินทราย หินชั้นเนื้อแข็ง (Chert) เกรย์แวก (Greywack) และหินดินดานจนถึงหินกรวดมน พบบริเวณตอนเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 7,514.25 ไร่ 12.02 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 24.29

(2) กลุ่มหินอัคนี หรืออัคนีแทรกซ้อน เกิดจากการแข็งตัวของหินหนืดภายในผิวโลกในยุค ไตรแอสสิก (Triassic) มีอายุราว 230 - 195 ล้านปี สันนิษฐานว่า ปะทุขึ้นมาภายหลัง และเย็นตัวประกอบกับเกิดการชะล้างพังทลาย และการยกตัวของแผ่นดิน จนเกิดกลุ่มหินอัคนีแทรกซ้อนขึ้น ซึ่งประกอบด้วยหินแกรนิต และ แกรโนไดโอไรต์สีเนื้อดอกเป็นหลัก พบบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 23,416 ไร่ 37.47 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 75.71

บริเวณพื้นที่ปลุกมันฝรั่ง (และฝืน) ในดอยเชียงดาว เป็นกลุ่มหินตะกอนประเภทหินปูน เกิดในยุค เพอร์เมียน มีอายุราว 280 - 230 ล้านปี เป็นกลุ่มของหินปูนที่ตกตะกอนจากทะเลตื้น และยังคงเหลืออยู่เป็นเกาะกลางกลุ่มหินตะกอนเก่า ในยุค คาร์บอนิเฟอรัส

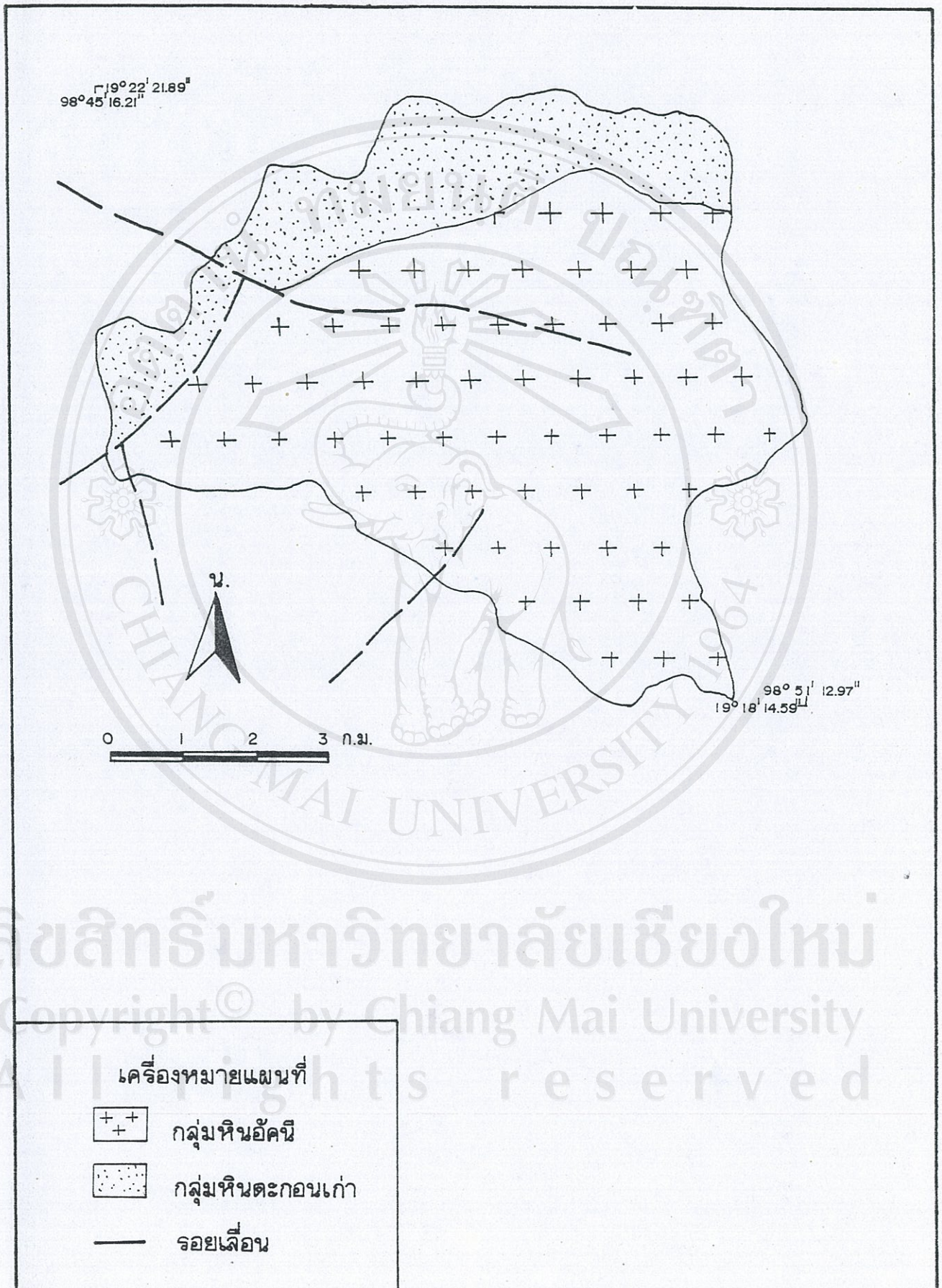
นอกจากนี้ ในพื้นที่ศึกษาปรากฏแนวรอยเลื่อนของเปลือกโลก (Fault) 3 แนว สันนิษฐานว่าเป็นลักษณะการเลื่อนตามแนวระดับ สไตรค์ (Strike) มุม 40 องศา และ 30 องศา ปรากฏอยู่บริเวณน้ำแม่เมิน และบริเวณหุบเขาด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ของพื้นที่ศึกษา สันนิษฐานว่าเป็นแนวรอยเลื่อนที่เกิดขึ้นหลังยุค ไตรแอสสิก (หลัง 195 ล้านปีที่ผ่านมา)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาพที่ 4.3 โครงสร้างทางธรณีของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับดิน และความลึกในพื้นที่ศึกษาดังนี้ ผู้ศึกษาได้ออกสำรวจภาคสนามเก็บตัวอย่างดินระดับความลึกหนึ่งเมตรในบริเวณต่าง ๆ มาวิเคราะห์คุณสมบัติทางฟิสิกส์ และเคมี อันประกอบด้วยปฏิกิริยาดิน สีดิน เนื้อดิน อินทรีย์วัตถุ ธาตุอาหารหลัก และธาตุอาหารรอง โดยส่งตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการปฐพีวิทยา ภาควิชาปฐพี และอนุรักษศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ การออกสำรวจภาคสนามได้กำหนดบริเวณที่จะเก็บตัวอย่าง โดยพิจารณาลักษณะภูมิประเทศ ร่วมกับลักษณะธรณีวิทยา พืชพรรณธรรมชาติ ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่สำหรับเก็บตัวอย่างดินได้ 4 บริเวณคือ

(1) บริเวณที่ 1 เป็นบริเวณตอนเหนือของพื้นที่ศึกษา ลักษณะภูมิประเทศเป็นสันเขา และจุ่มเขาที่มีความลาดเทส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 ระดับความสูงตั้งแต่ 1,150 ถึง 1,624 เมตร จากระดับน้ำทะเล หินพื้นฐานเป็นหินตะกอนเก่าประเภทหินทราย หินชั้นเนื้อแข็ง Greywack หินดินดาน หินกรวดมน พืชพรรณธรรมชาติส่วนใหญ่ได้แก่ ก่อ และสน ทำการเก็บตัวอย่างจำนวน 6 หลุม

(2) บริเวณที่ 2 เป็นบริเวณทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา ลักษณะภูมิประเทศเป็นสันเขา และจุ่มเขาที่มีความลาดเทส่วนใหญ่ไม่เกินร้อยละ 35 ระดับความสูงตั้งแต่ 700 ถึง 1,100 เมตร จากระดับน้ำทะเล หินพื้นฐานเป็นกลุ่มหินอัคนีประเภทแกรนิต แกรโนไดโอไลต์ พืชพรรณธรรมชาติเป็นแนวเชื่อมต่อ (Ecotone) ระหว่างป่าดิบแล้ง กับป่าผสมผลัดใบ ทำการเก็บตัวอย่างจำนวน 12 หลุม

(3) บริเวณที่ 3 เป็นบริเวณตอนกลางถึงตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษา ลักษณะภูมิประเทศเป็นสันเขา และจุ่มเขาที่มีความลาดเทส่วนใหญ่ไม่เกินร้อยละ 35 ระดับความสูงมากกว่า 1,100 เมตร จากระดับน้ำทะเล หินพื้นฐานเป็นหินอัคนีเช่นเดียวกับบริเวณที่ 2 พืชพรรณธรรมชาติเป็นป่าดิบแล้ง (สน - ก่อ) ทำการเก็บตัวอย่างจำนวน 14 หลุม

(4) บริเวณที่ 4 เป็นบริเวณที่ราบชั้นบันได และที่ราบน้ำท่วมถึงตามแนวลำน้ำแม่เมิน และห้วยแม่กอกน้อยสภาพการใช้ที่ดินเป็นพื้นที่ทำนา ทำการเก็บตัวอย่างจำนวน 6 หลุม

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เก็บตัวอย่างดินบริเวณตอเขียงดาวพื้นที่ปลูกมันฝรั่ง (และฝิ่น) ซึ่งเป็นรายได้หลักของบ้านสันป่าเกี๊ยะ เพื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติดินในพื้นที่ศึกษา หินพื้นฐาน คือกลุ่มหินตะกอนประเภทหินปูน ลักษณะภูมิประเทศเป็นแบบ คาสท์ (Karst) ระดับความสูงตั้งแต่ 1,700 ถึง 2,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล

ผลการวิเคราะห์สมบัติของดินสามารถจำแนกตามระบบอนุกรมวิธานดิน (Soil Taxonomy : USDA) ได้ดังนี้

(1) กลุ่มดิน Ustipsamments เป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินพื้นฐาน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย มีกรวด และหินโผล่มีการระบายน้ำดี มีการพัฒนาชั้นดินเล็กน้อยเพราะเกิดการกัดเซาะโดยลม และน้ำมาก เนื่องจากความลาดเทของพื้นที่ ความลึกของดินตั้งแต่ 50 - 70 เซนติเมตร หน้าดินชั้น 3 - 4 เซนติเมตร ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง มีช่วงแห้งแล้งมากกว่า 90 วัน ใน 1 ปี ผลดินชั้นดินปรากฏในบริเวณที่ 1

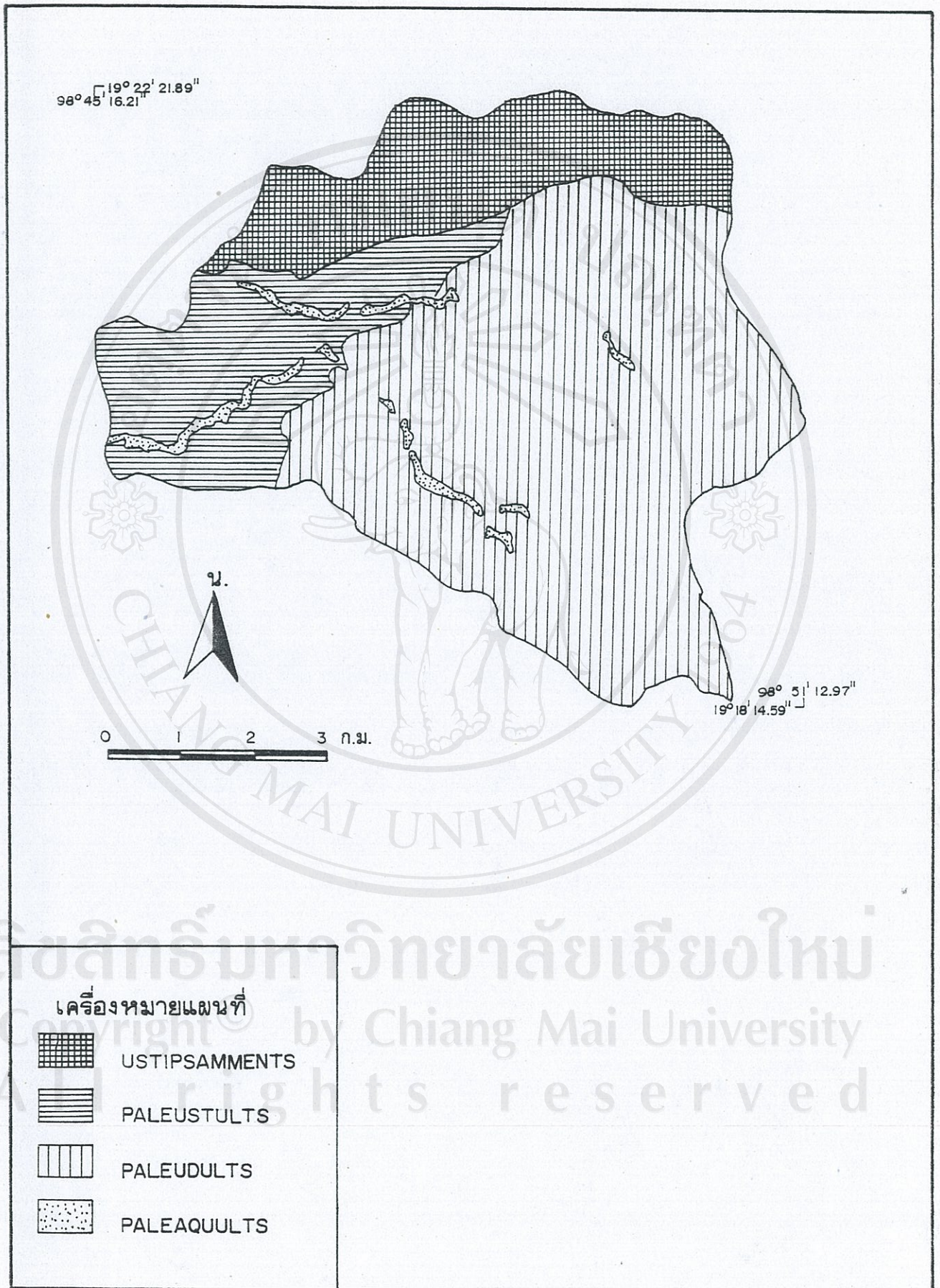
(2) กลุ่มดิน Paleustults เป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินอัคนี เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ชั้น B มีดินเหนียวสะสมเนื่องจากการชะล้าง ดินมีความลึกมากกว่า 90 เซนติเมตร ปฏิกริยาดินเป็นกรดแก่ถึงกรดปานกลาง ดินมีสีค่อนข้างแดง มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เป็นดินที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชไร่ยกเว้นในฤดูแล้ง เนื่องจากมีช่วงแห้งแล้งมากกว่า 90 วันใน 1 ปี พบดินชั้นดินปรากฏในบริเวณที่ 2

(3) กลุ่มดิน Paleudults เป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินอัคนี เนื้อดินเป็นดินร่วน ร่วนปนทราย และร่วนเหนียว มีการระบายน้ำค่อนข้างดี ชั้น B มีดินเหนียวสะสมเนื่องจากการชะล้าง ดินมีความลึกมากกว่า 100 เซนติเมตร ปฏิกริยาเป็นกรดแก่ถึงกรดปานกลาง ดินมีสีเหลืองปนน้ำตาล และเหลืองปนแดง มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ - ปานกลาง เป็นดินที่เหมาะสมแก่การปลูกไม้ยืนต้น พืชไร่ทั่วไป ดินมีความชื้นมากกว่ากลุ่มดิน Paleustults พบดินชั้นดินปรากฏในบริเวณที่ 3

(4) กลุ่มดิน Paleaquults เป็นดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนล้นน้ำ เนื้อดินมีความละเอียดปานกลาง (ร่วนปนเหนียว) มีการระบายน้ำเร็ว ดินมีความลึกมากกว่า 100 เซนติเมตร ปฏิกริยาเป็นกรดแก่ถึงกรดปานกลาง ดินมีสีน้ำตาล น้ำตาลปนแดง มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำปลูกพืชให้ผลผลิตปานกลางและสามารถปลูกพืชก่อนและหลังเกี่ยวข้าวได้ เพราะมีความชื้นเพียงพอสำหรับปลูกพืชอายุสั้น พบดินชั้นดินปรากฏในบริเวณที่ 4

บริเวณพื้นที่ปลูกมันฝรั่ง ในตอยเชียงดาวพบกลุ่มดิน Calciustolls เกิดจากหินปูนมีแคลเซียมในการแลกเปลี่ยนประจุเป็นลักษณะเด่น เนื้อดินร่วน ถึงร่วนเหนียวอ่อนนุ่ม มีการระบายน้ำปานกลาง ดินมีความลึกมากกว่า 90 เซนติเมตร ปฏิกริยาเป็นกรดปานกลาง ในดินชั้นบนที่มีความลึกน้อยกว่า 50 เซนติเมตร ส่วนดินชั้นล่างมีความเป็นด่างเพิ่มขึ้น ดินมีสีดำ หรือน้ำตาลเข้ม มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในเกณฑ์สูง เป็นดินที่เหมาะสมสำหรับเพาะปลูกพืชไร่

ภาพที่ 4.4 แผนที่ดิน

4.1.2 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างของภูมิอากาศ คือ ปัจจัยควบคุมภูมิอากาศ (Climatic Controls) ซึ่งประกอบด้วย

1. ละติจูด (Latitude) พื้นที่บนละติจูดที่ต่างกันได้รับรังสีจากดวงอาทิตย์ต่างกันซึ่งส่งผลต่อความแตกต่างของอุณหภูมิ ความกด ลม และฝน
 2. ความสูงของพื้นที่ (Altitude) พื้นที่ที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลมีอากาศเบาบาง และมีไอน้ำน้อยทำให้อุณหภูมิต่ำ
 3. ความใกล้ และไกลทะเล (Distance from the sea) เหตุที่บริเวณแผ่นดิน และน่านน้ำมีคุณสมบัติในการรับ และถ่ายเทความร้อนต่างกันทำให้พื้นที่ที่อยู่ไกลจากทะเล มีลักษณะอากาศที่รุนแรง ฤดูร้อนอากาศร้อนจัด และฤดูหนาวอากาศหนาวจัด ต่างจากบริเวณที่อยู่ใกล้ทะเลอากาศจะเย็นสบาย และชุ่มชื้นกว่า
 4. การมีภูเขาขวางกั้นทิศทางลม (Mountain Barriers) พื้นที่ที่มีภูเขาขวางกั้นทิศทางลมประจำ ด้านที่รับลม (Windward) จะมีฝนตกชุก ส่วนด้านอับลม (Leeward) จะแห้งแล้ง
 5. กระแสน้ำในมหาสมุทร (Ocean Currents) กระแสน้ำอุ่น และกระแสน้ำเย็นในมหาสมุทรจะมีผลกระทบต่ออุณหภูมิในพื้นที่ที่กระแสน้ำนั้นเคลื่อนผ่านไป
 6. ลมประจำ (Prevailing Wind) พื้นที่ที่มีลมจากมหาสมุทรพัดปกคลุมจะได้รับความชุ่มชื้น และมีฝน ในประเทศไทยได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียในช่วงฤดูฝน และได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากตอนกลางของทวีปเอเชียทำให้อุณหภูมิและความชื้นลดลง ในฤดูหนาว
 7. พายุ (Storms) พื้นที่ที่อยู่ในเส้นทางที่มีพายุเคลื่อนผ่าน จะมีความชุ่มชื้น และมีน้ำฟ้าสูง
- ปัจจัยควบคุมภูมิอากาศดังกล่าวมีผลทำให้ภูมิอากาศมีความแตกต่าง ในองค์ประกอบ หรือธาตุประกอบ (Climatic Elements) ซึ่งองค์ประกอบแต่ละชนิดของภูมิอากาศต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชนิดหนึ่ง มักนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบอื่น ๆ องค์ประกอบของภูมิอากาศดังกล่าว ประกอบด้วย อุณหภูมิของอากาศ ความชื้นของอากาศ ชนิดและจำนวนของเมฆ ชนิดและจำนวนของน้ำฟ้า ความกดของอากาศ และความเร็วและทิศทางของลม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเกษตรโดยตรง

ลักษณะภูมิอากาศ ในพื้นที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วย อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ความชื้นสัมพัทธ์ ของพื้นที่
ใช้ข้อมูลที่ตรวจวัดจากโครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) ซึ่งอยู่บริเวณสันปันน้ำด้านทิศ
บก พิกัด UTM 482500 E, 2135400 N ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,600 เมตร ข้อมูลอุณหภูมิ
ความชื้นสัมพัทธ์ทำการตรวจวัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2533 ข้อมูลปริมาณน้ำฝนทำการตรวจวัดตั้งแต่ปี
2523-2534 สภาพอากาศโดยทั่วไปมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี จัดอยู่ในลักษณะภูมิอากาศกึ่งอบอุ่นในฤดู
อุณหภูมิต่ำสุดและสูงสุดอยู่ในช่วงระหว่าง 2-20 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อนอยู่ในช่วง 14-30 องศา
เซลเซียส ปริมาณน้ำฝนตลอดปีประมาณ 1,500-2,000 มิลลิเมตร ในฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยประมาณ
วันต่อเดือน ฝนเริ่มตกตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนและสิ้นสุดราวปลายเดือนพฤศจิกายน ปริมาณน้ำฝน
เดือนสิงหาคม จากการเปรียบเทียบกับบริเวณพื้นที่สูง (Highland) ทั่วไป พบว่า ปริมาณน้ำฝน
ภาคที่สูงทั่วไป (ภาพที่ 4.5) อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน ซึ่งต่ำกว่าบริเวณที่ราบ (Low
land) ทั่วไป อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคมต่ำกว่าบริเวณพื้นที่สูงทั่วไป (ภาพ 4.6) ช่วงแห้งแล้ง (Dry
season) ประมาณ 4 เดือน ได้แก่ เดือนมกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม และธันวาคม (ภาพ 4.7) ความ
ชื้นโดยเฉลี่ยสูงสุดเดือนมิถุนายน ต่ำสุดช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

3 ปริมาณน้ำฝนรายเดือน (มม.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523-2534 ของพื้นที่ศึกษา

ปี พ.ศ.											
2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	เฉลี่ย
**	10	5	0	0	0	0	0	0	9	**	3
**	0	0	0	5	1	0	9	1	0	32	5
**	8	0	3	0	0	14	13	**	38	19	10
**	116	73	16	42	96	58	43	77	0	37	56
**	535	284	143	166	197	344	88	332	261	337	269
**	203	191	252	276	266	183	317	419	171	179	246
275	281	105	238	251	225	371	132	279	291	204	241
293	309	293	285	249	237	265	520	221	326	279	298
449	124	298	377	328	211	340	233	219	292	245	283
176	268	129	199	209	216	102	222	183	231	172	192
36	135	3	**	3	221	29	122	120	14	50	73
53	20	1	26	3	0	135	0	0	**	0	24
**	2006	1381	1537	1533	1670	1841	1697	1849	1632	1553	1670

หมายเหตุ ** : ไม่มีข้อมูล

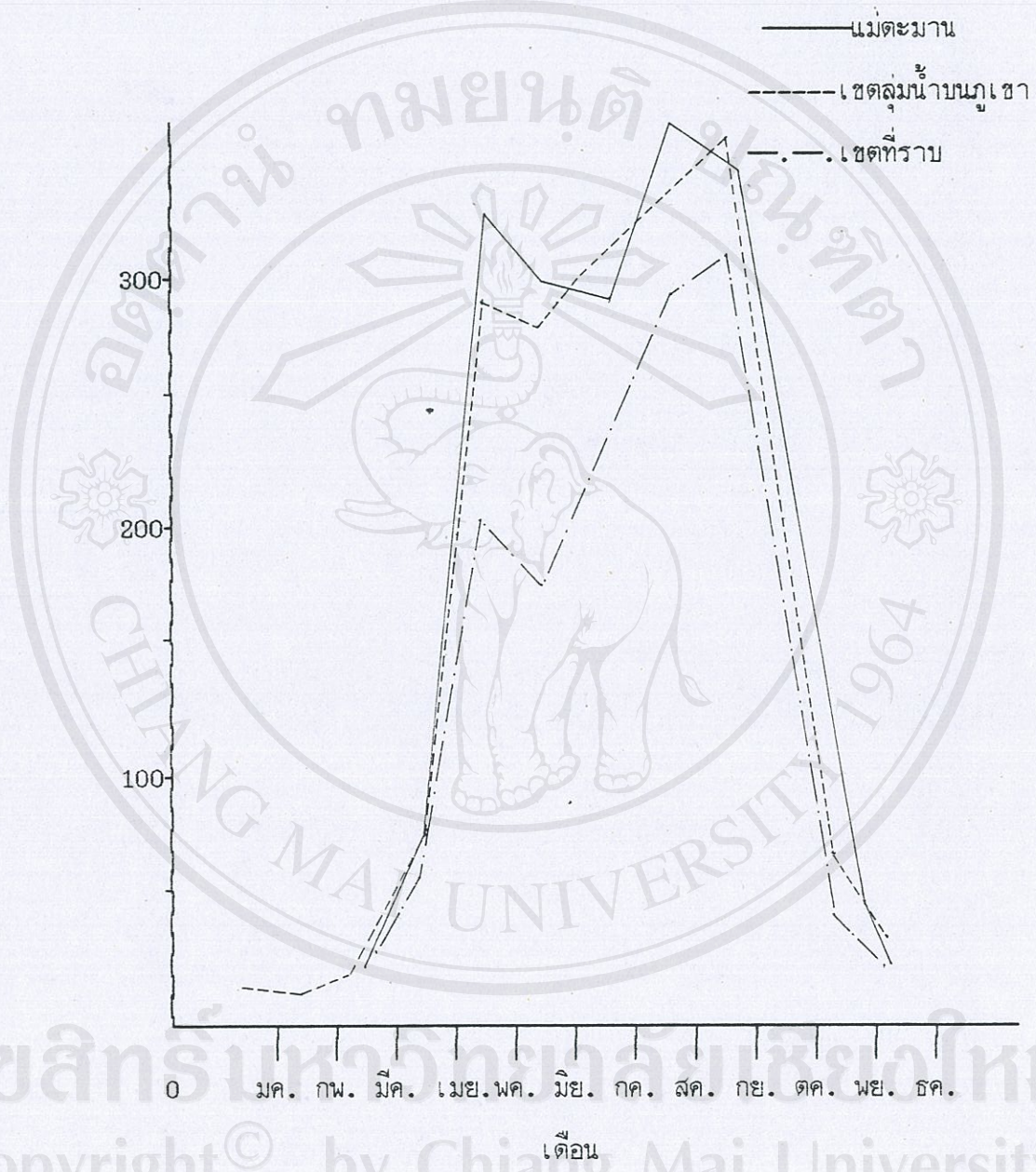
โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.4 ความแตกต่างของปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือน ของบริเวณพื้นที่สูงทั่วไป ที่ราบ และพื้นที่ศึกษา

เดือน	ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)		
	เขตลุ่มน้ำบนภูเขา	เขตที่ราบ	แม่ตะมาน
มกราคม	15.2	12.3	2.6
กุมภาพันธ์	5.0	6.8	4.7
มีนาคม	14.8	19.0	10.4
เมษายน	60.8	49.9	55.7
พฤษภาคม	239.5	165.5	268.6
มิถุนายน	234.0	146.6	245.6
กรกฎาคม	258.7	180.4	240.9
สิงหาคม	275.7	240.8	297.8
กันยายน	296.3	254.8	283.1
ตุลาคม	184.3	130.3	191.7
พฤศจิกายน	55.4	35.4	73.2
ธันวาคม	27.2	18.5	23.8
รวม	1,666.9	1,260.3	1,698.1

ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.5 เปรียบเทียบปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนระหว่างบริเวณพื้นที่สูงทั่วไป ที่ราบ และพื้นที่ศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.5 อุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2533 ของพื้นที่ศึกษา

เดือน	ปี พ.ศ.						
	2528	2529	2530	2531	2532	2533	เฉลี่ย
มกราคม	16.52	15.00	**	**	17.25	18.05	16.70
กุมภาพันธ์	16.89	18.16	**	**	19.32	18.95	18.33
มีนาคม	20.03	17.52	**	**	21.93	21.80	20.32
เมษายน	22.32	21.95	**	**	24.70	23.17	23.03
พฤษภาคม	21.19	21.68	**	**	22.94	21.05	21.72
มิถุนายน	20.58	21.17	**	**	20.68	21.07	20.88
กรกฎาคม	19.31	18.15	**	**	20.61	19.93	20.14
สิงหาคม	19.30	19.42	**	**	21.27	20.98	20.22
กันยายน	19.21	18.60	**	**	21.38	20.50	19.92
ตุลาคม	19.21	18.58	**	**	19.92	19.75	19.38
พฤศจิกายน	17.97	14.10	**	**	15.85	17.33	17.06
ธันวาคม	14.95	14.85	**	**	18.10	16.09	16.00
เฉลี่ย	18.95	18.27	**	**	20.33	19.89	19.48

หมายเหตุ ** : ไม่มีข้อมูล

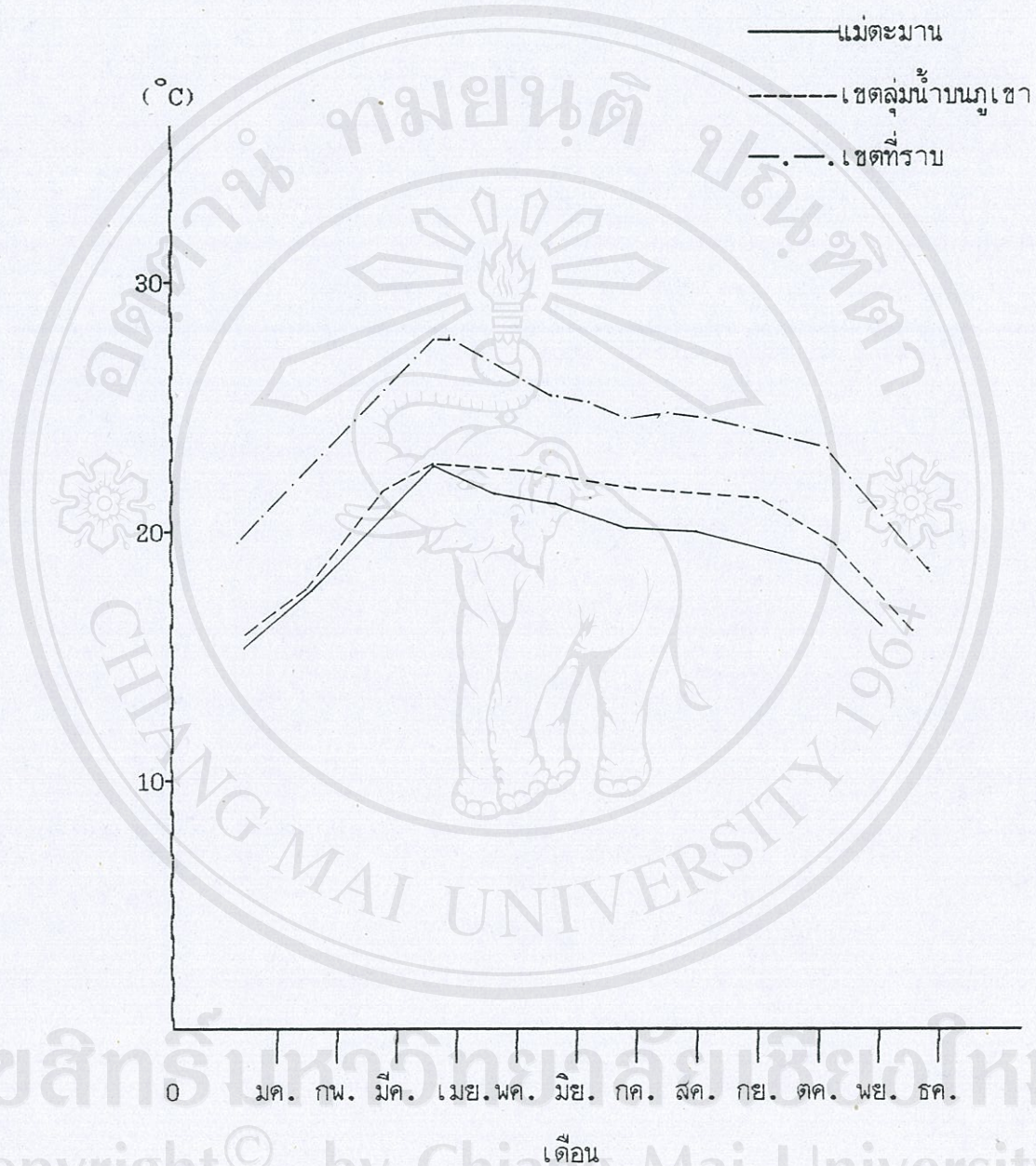
ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.6 ความแตกต่างของอุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือน ของบริเวณพื้นที่สูงทั่วไป ที่ราบ และพื้นที่ศึกษา

เดือน	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)		
	เขตลุ่มน้ำบนภูเขา	เขตที่ราบ	แม่ตะมาน
มกราคม	16.2	20.1	16.7
กุมภาพันธ์	18.4	22.2	18.3
มีนาคม	21.5	25.7	20.3
เมษายน	23.3	28.4	23.0
พฤษภาคม	23.0	28.0	21.7
มิถุนายน	22.3	27.2	20.9
กรกฎาคม	22.0	26.8	20.1
สิงหาคม	21.6	26.3	20.2
กันยายน	21.7	26.2	19.9
ตุลาคม	20.6	25.5	19.4
พฤศจิกายน	18.4	23.5	17.1
ธันวาคม	16.2	20.8	16.0
รวม	20.4	25.1	19.47

ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.6 เปรียบเทียบอุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือนระหว่างบริเวณพื้นที่สูงทั่วไป ที่ราบ และพื้นที่ศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved
 ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

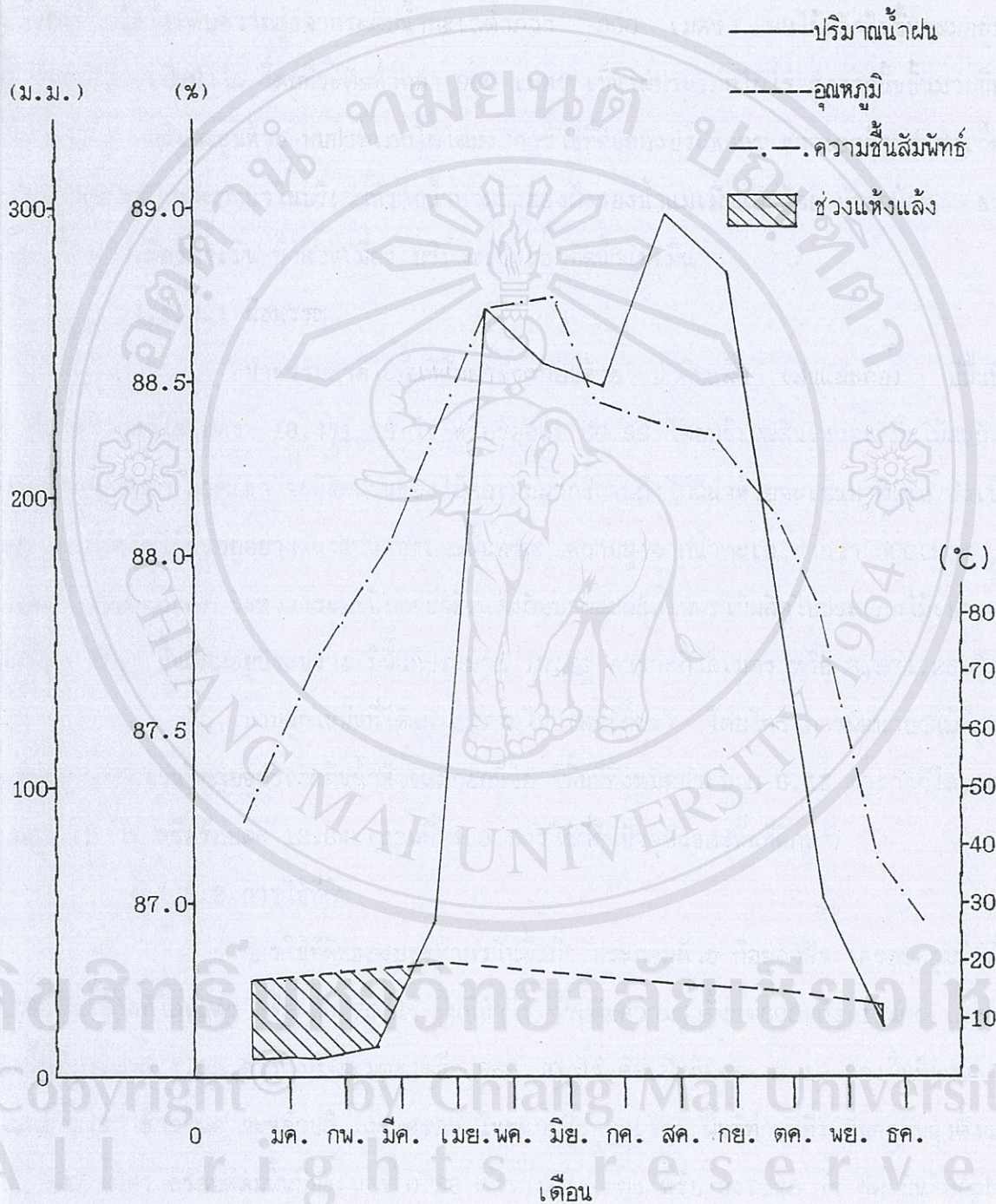
ตารางที่ 4.7 ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยรายเดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2533 ของพื้นที่ศึกษา

เดือน	ปี พ.ศ.						เฉลี่ย
	2528	2529	2530	2531	2532	2533	
มกราคม	87.45	87.32	87.74	86.84	86.58	88.00	87.32
กุมภาพันธ์	88.00	88.00	88.36	87.38	87.00	87.86	87.77
มีนาคม	88.10	86.74	88.71	**	87.61	80.52	87.94
เมษายน	88.50	88.03	88.00	88.13	88.70	88.70	88.34
พฤษภาคม	88.26	88.65	89.23	88.90	88.94	88.35	88.72
มิถุนายน	88.53	89.00	89.00	88.57	83.47	88.87	88.74
กรกฎาคม	88.13	88.50	89.00	88.58	88.55	88.13	88.48
สิงหาคม	88.00	88.32	89.00	88.58	83.48	88.00	88.40
กันยายน	88.00	88.60	88.60	88.47	88.60	88.03	88.38
ตุลาคม	88.00	88.65	88.97	87.65	88.29	88.00	88.26
พฤศจิกายน	88.00	88.23	88.30	86.63	88.00	88.10	87.88
ธันวาคม	87.68	87.90	85.10	86.55	88.00	87.97	87.18
เฉลี่ย	88.01	88.16	88.33	87.84	88.10	88.21	88.12

หมายเหตุ **: ไม่มีข้อมูล

ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.7 ช่วงแห้งแล้ง และความชื้นสัมพัทธ์ของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) จังหวัดเชียงใหม่

1.3 การใช้ที่ดินปัจจุบัน (Present Landuse)

ลักษณะพืชพรรณ ประกอบด้วย ป่าดิบแล้ง (สนและก่อ) ตามร่องน้ำเป็นป่าดิบชื้น บริเวณทิศ
องพื้นที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำกว่า 900 เมตร พบไม้ผลัดใบชั้นผสมอยู่ประปราย
งน้ำ เป็นป่าไผ่ โดยที่ระดับต่ำกว่า 900 เมตร เป็นไผ่ประเภทไผ่ไร่ สูงจากนั้นขึ้นมาเป็นประเภท
กเขา และทำนาในบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงสองฝั่งของน้ำแม่เมินและห้วยแม่กอกน้อย ชาวไทยพื้น
เป่าเมียงน้ำเมิน ทำสวนเมียง บริเวณเชิงเขาติดน้ำแม่เมิน

4.1.3.1 พืชพรรณ

ป่าธรรมชาติในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย ป่าดิบแล้ง (สนและก่อ) มีพื้นที่ประมาณ
ตารางกิโลเมตร 18,451.25 ไร่ หรือร้อยละ 60.99 โดยบริเวณสันเขาจะเป็นไม้สนกับก่อ ต่ำ
งมุกเขา ลาดเขา จะมีสัดส่วนของ ไม้ก่อเพิ่มมากขึ้นจนถึงใกล้ลำห้วยจะเป็นป่าดิบชื้น ซึ่งเป็นบริเวณ
พืชพรรณไม้ชั้นอยู่อย่างหนาแน่น บริเวณพื้นที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล ต่ำกว่า 900 เมตร เป็นแนว
(Ecotone) ระหว่างระบบนิเวศป่าดิบแล้งกับป่าผสมผลัดใบพบไม้ผลัดใบประเภทไม้เป่า ไม้แงะ
(ตึง) ชั้นผสมอยู่ประปราย มีพื้นที่ประมาณ 10.51 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,571.25 ไร่

ป่าปลูกในพื้นที่ได้แก่ สนสามใบ (สนเกี้ยว) โดยโครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง เขต 1

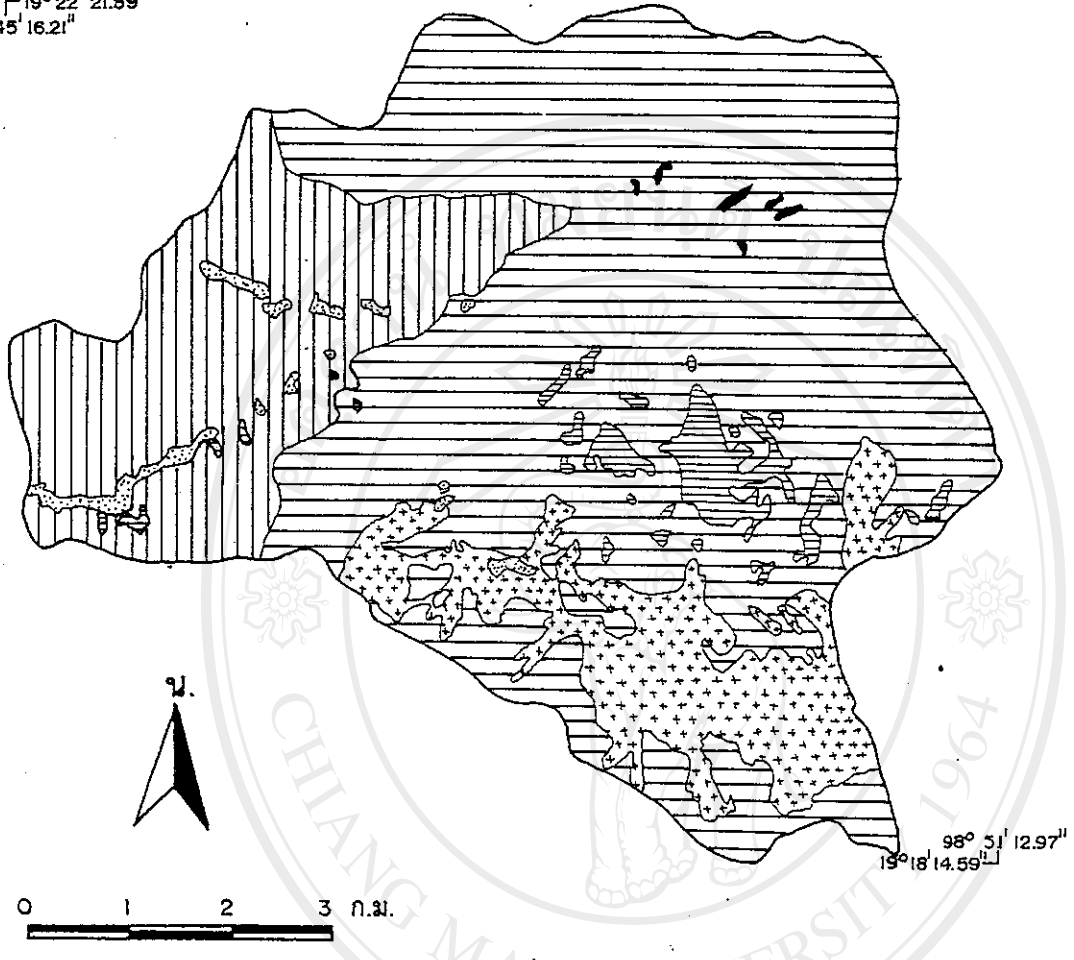
ส่วนใหญ่อยู่บริเวณต้นน้ำห้วยแม่กอกน้อย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6.12 ตารางกิโลเมตร หรือ
ไร่ หรือร้อยละ 12.64 (ภาพที่ 4.8 การใช้ที่ดินปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา)

4.1.3.2 การใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินของประชากรในพื้นที่ ประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ
ตารางกิโลเมตร หรือ 29.75 ไร่ พื้นที่ทำไร่ ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 800 ถึง 1,400 เมตร ครอบ
ประมาณ 1.55 ตารางกิโลเมตร หรือ 966.50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.19 ของพื้นที่ศึกษา พืชที่ปลูก
ไร่ ข้าวโพด กะหล่ำปลี และแครอท ในระบบไร่หมุนเวียน พื้นที่ทำนาที่ระดับความสูงตั้งแต่ 700
เมตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 0.56 ตารางกิโลเมตร หรือ 347.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.15
เขา พื้นที่สวนเมียง (ชา) ในป่าธรรมชาติที่ระดับความสูงตั้งแต่ 900 ถึง 1,100 เมตร ครอบ
ประมาณ 0.10 ตารางกิโลเมตร 64.5 ไร่ หรือร้อยละ 0.21 ของพื้นที่ศึกษา ตามภาพที่ 4.8

4.8 การใช้ที่ดินปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา

$19^{\circ}22'21.89''$
 $101^{\circ}16.21''$

- เครื่องหมายแผนที่
- พื้นที่นา
- พื้นที่ไร่
- ฉนวนเมียง
- ป่าดิบแล้งผลมไม้ผลัดใบ
- ป่าดิบแล้ง
- ป่าปลูก

4.1.4 การใช้ที่ดินปี พ.ศ.2527

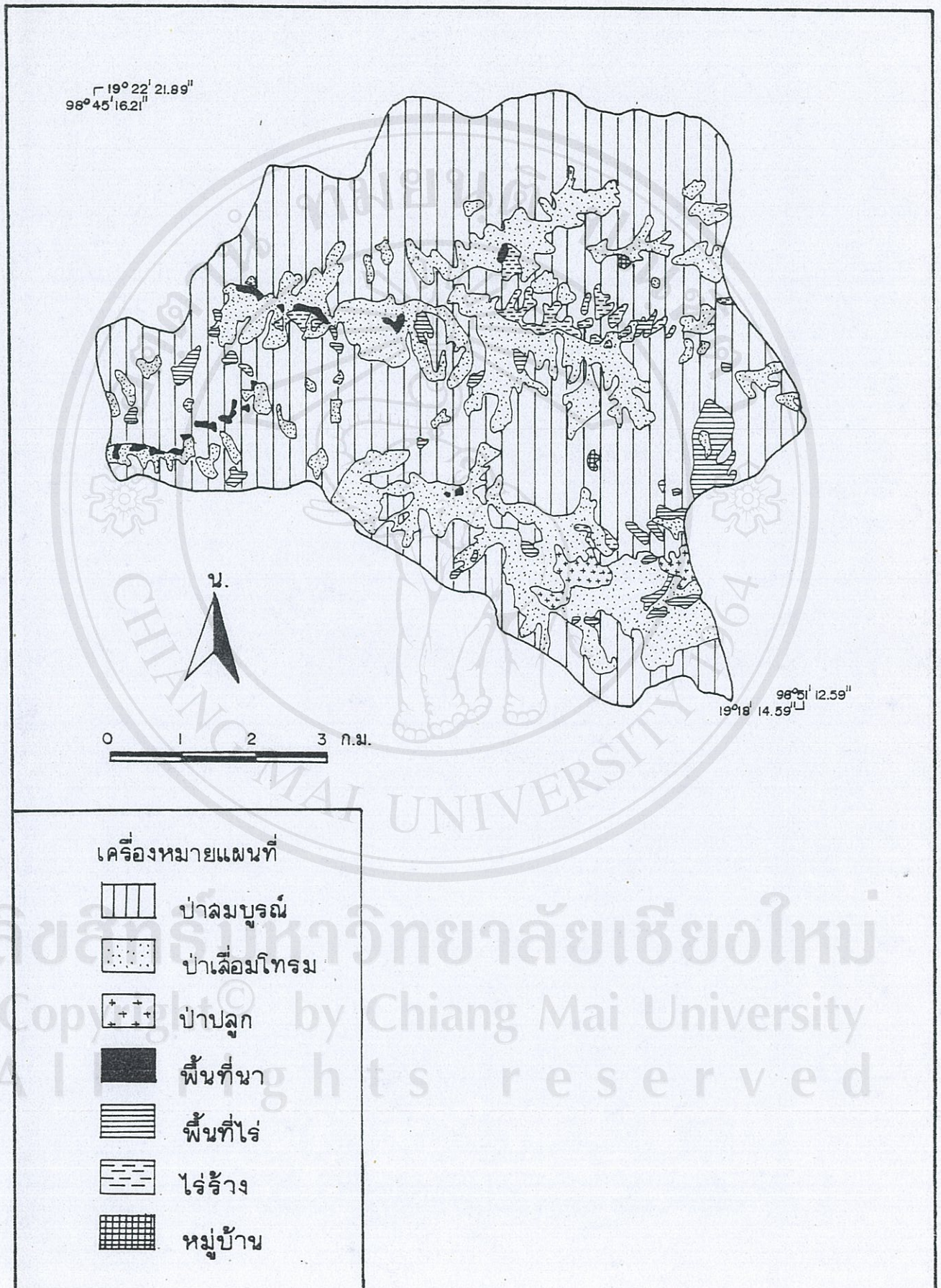
จากภาพถ่ายทางอากาศปี 2527 สภาพการใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย ป่าโปร่ง ป่าดิบ ป่าปลูก (สนสามใบ) ไร่ และนา โดยป่าเสื่อมโทรมมีพื้นที่ประมาณ 12.29 ตารางกิโลเมตร 7,679.00 ไร่ หรือร้อยละ 25.38 ป่าสมบูรณ์มีพื้นที่ประมาณ 33.23 ตารางกิโลเมตร 20,769.50 ไร่ หรือร้อยละ 68.65 ป่าปลูกมีพื้นที่ประมาณ 0.53 ตารางกิโลเมตร 328.25 ไร่ หรือร้อยละ 1.08 พื้นที่ไร่มีพื้นที่ประมาณ 1.28 ตารางกิโลเมตร 799.75 ไร่ หรือร้อยละ 2.64 ไร่ร้างมีพื้นที่ประมาณ 499.75 ไร่ 0.8 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.65 พื้นที่นามีพื้นที่ประมาณ 0.24 ตารางกิโลเมตร 147.75 ไร่ หรือร้อยละ 0.49 ตามภาพที่ 4.9

พิจารณาสภาพการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระหว่างปี พ.ศ.2527 กับ ปี พ.ศ.2535 (ปัจจุบัน) พบว่าพื้นที่ทำไร่ลดลงจากเดิมร้อยละ 25.63 ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐในการห้ามขยายพื้นที่ทำให้ชาวเขาต้องทำกินในพื้นที่เดิมในระบบไร่หมุนเวียน ซึ่งผลผลิตของพืชไร่ไม่สูงเหมือนกับการปลูกพืชในระบบไร่เลื่อนลอยและเปิดพื้นที่ใหม่อย่างอิสระแบบเดิม ชาวเขาจึงหันไปทำนา¹ ทำให้พื้นที่นาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 135.00 ส่วนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.46 กลายเป็นพื้นที่ป่าปลูกและป่าธรรมชาติโดยเฉพาะโครงการปลูกป่าของรัฐทำให้พื้นที่ป่าปลูกเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 1,064.74 ส่วนป่าธรรมชาติเพิ่มขึ้นโดยการสืบลำดับทางนิเวศวิทยาจำนวนร้อยละ 20.48 (ภาพที่ 4.10, 4.11, 4.12, 4.13)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

¹ตามจารีตประเพณีการเกษตรเดิมชาวเขาเผ่าแม้วไม่นิยมทำนา แต่ชอบทำไร่เลื่อนลอย

ภาพที่ 4.9 การใช้ที่ดินปีพ.ศ. 2527

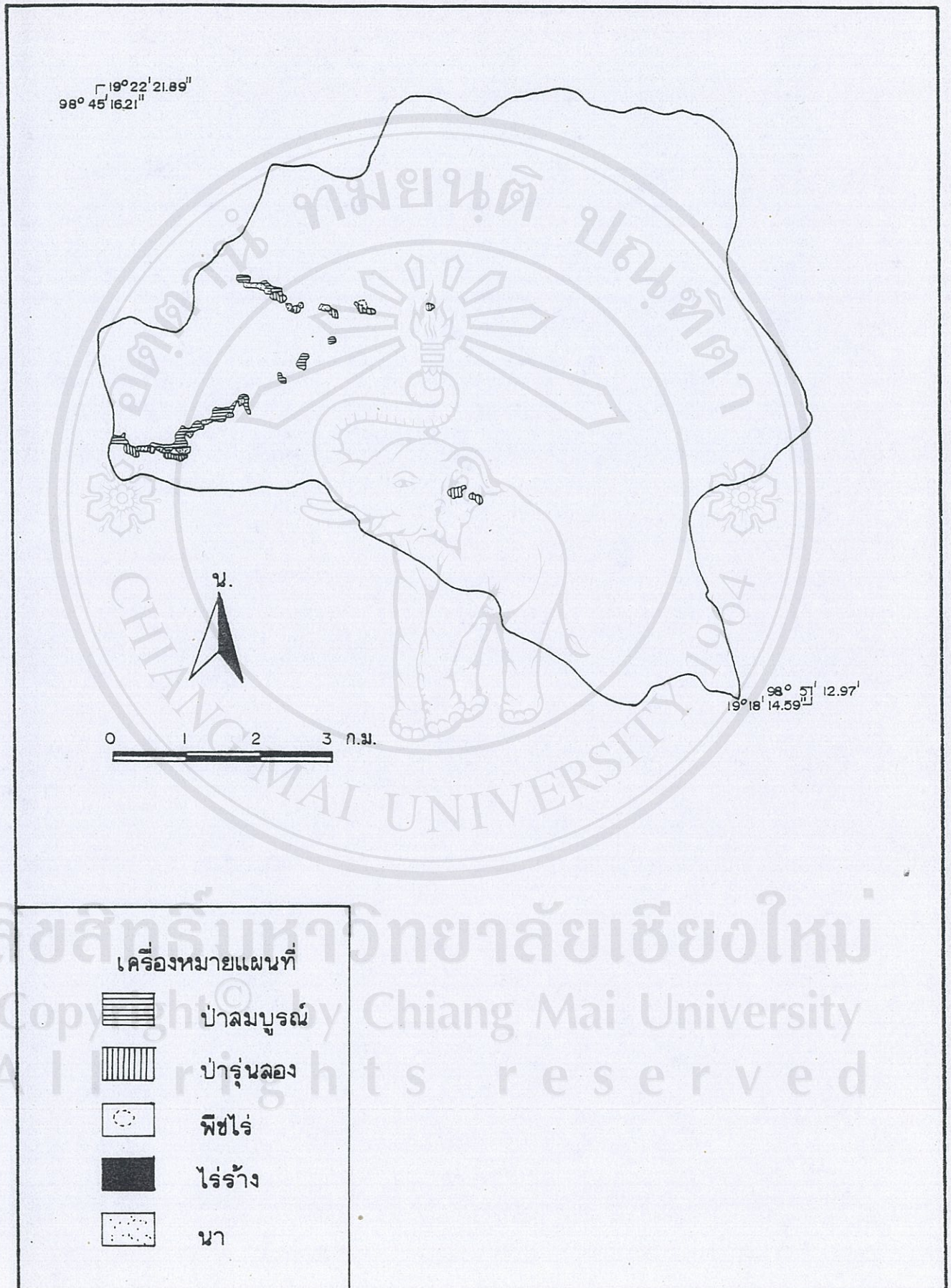
ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ.2527และ2535

สภาพการเปลี่ยนแปลง	พื้นที่ (ไร่)		เปลี่ยนแปลงร้อยละ + เพิ่มขึ้น - ลดลง
	2527	2535	
พื้นที่นา	147.75	347.25	+135.00
พื้นที่ทำไร่	1,299.50	966.50	-25.63
พื้นที่ป่าปลูก	328.25	3,823.25	+1,064.74
พื้นที่ป่าธรรมชาติ	20,769.50	25,022.50	+20.48
พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	7,679.00	-	-
พื้นที่สวนเมือง (ชา)	-	64.50	-
ที่อยู่อาศัย	29.75	29.75	0.00
รวม	30,253.75	30,253.75	0.00

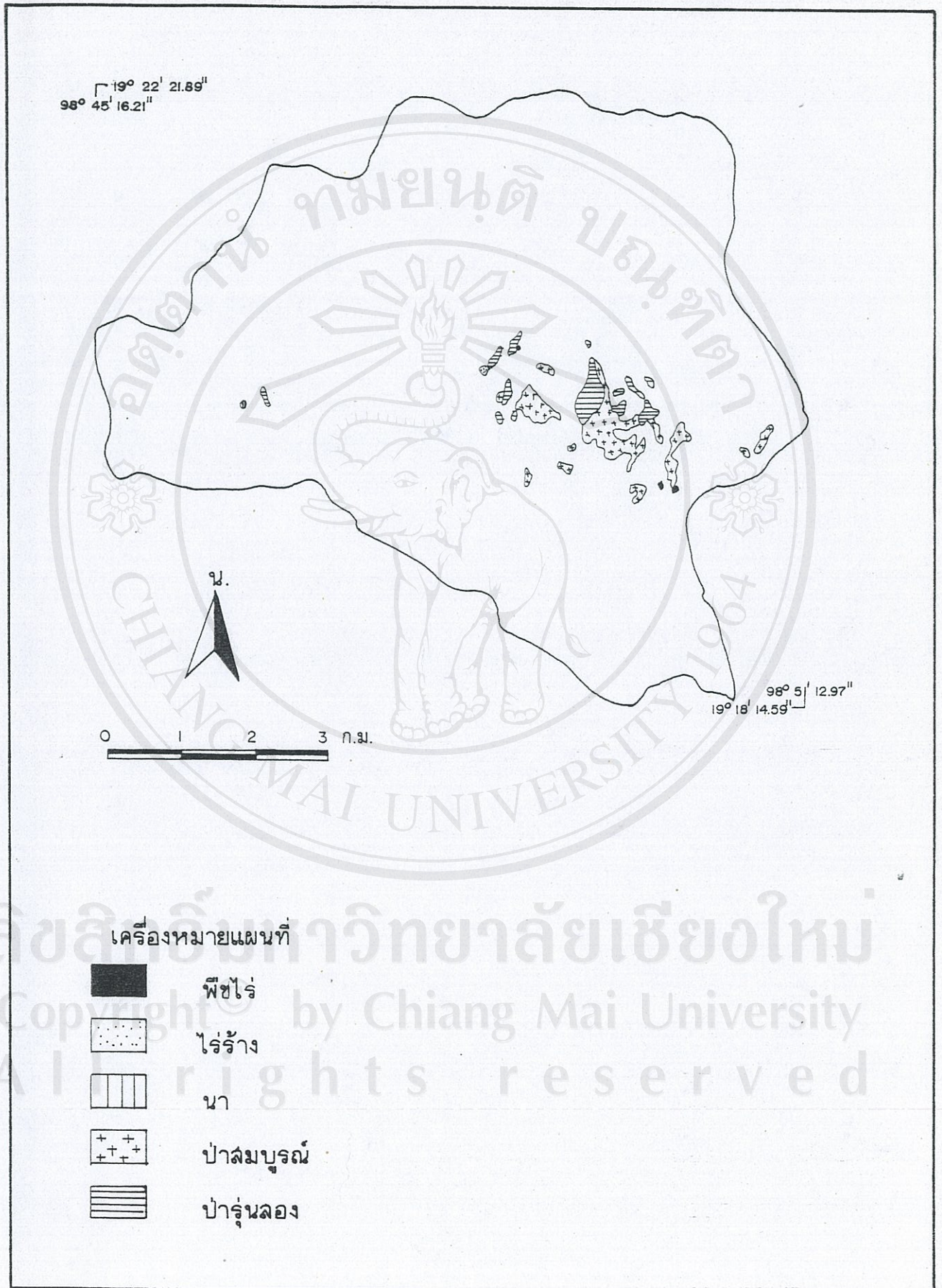
หมายเหตุ : พื้นที่สวนเมือง (ชา) ในป่าธรรมชาติปี พ.ศ.2527 ไม่สามารถจำแนกโดยภาพถ่ายทางอากาศได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

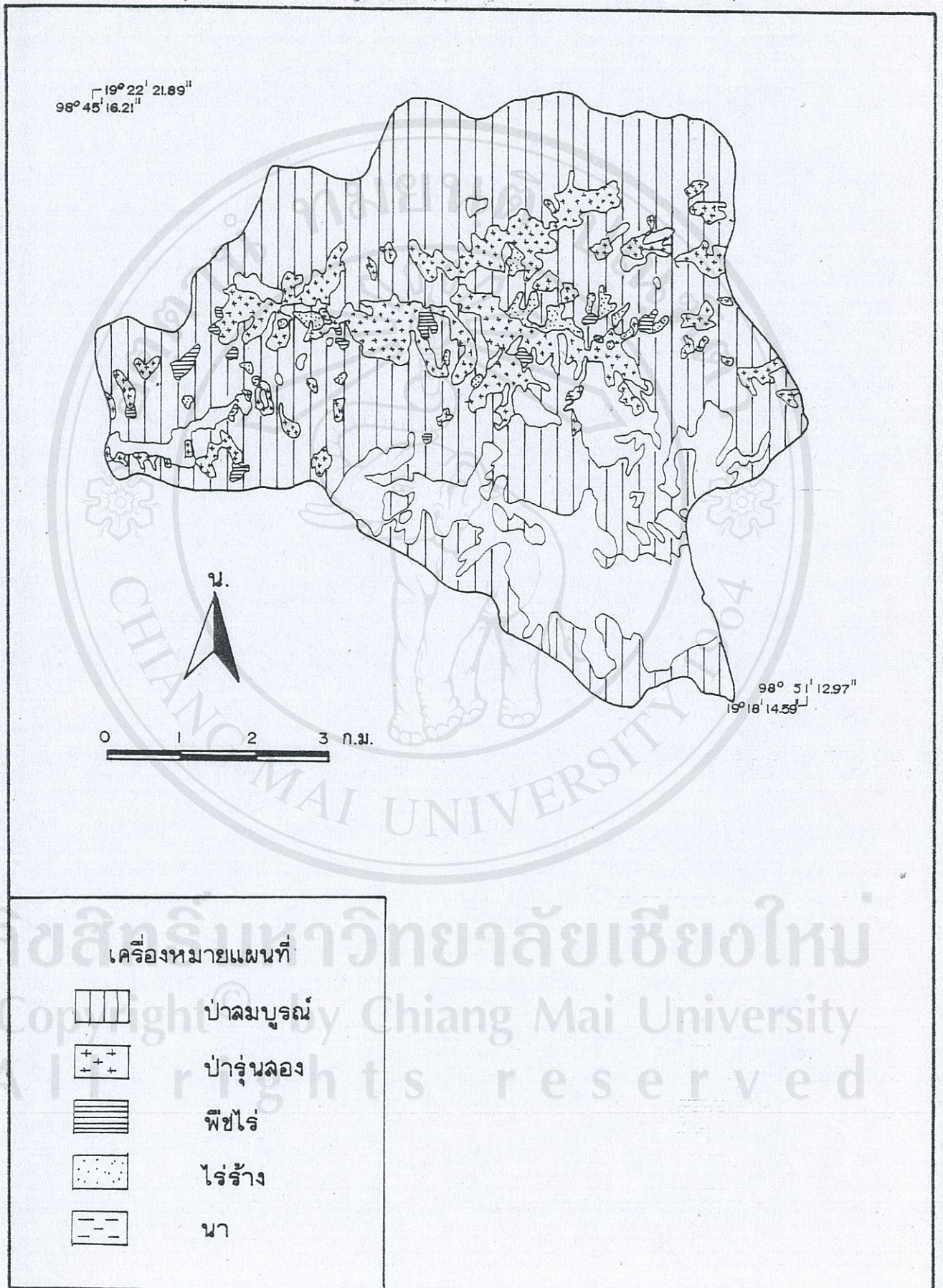
ภาพที่ 4.10 ลภาพการใช้ที่ดินปีพ.ศ. 2527 ในพื้นที่นาปัจจุบัน

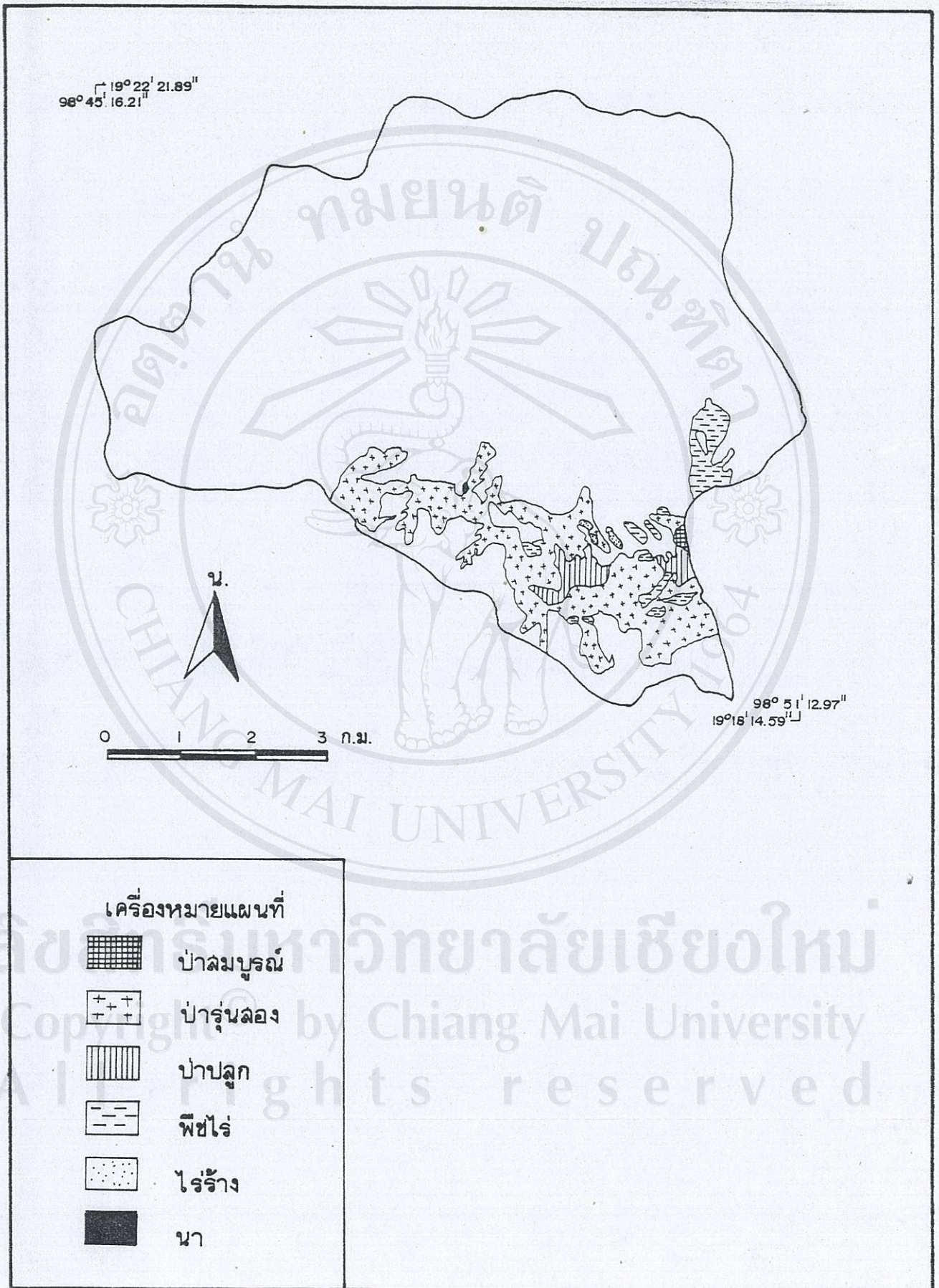
ภาพที่ 4.11 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำไร่ระหว่างปีพ.ศ. 2527 - ปัจจุบัน

ภาพที่ 4.12 ภาพการใช้ที่ดินปีพ.ศ. 2527 ในพื้นที่ป่าธรรมชาติปัจจุบัน

ภาพที่ 4.13 ฉากการใช้ที่ดินปีพ.ศ. 2527 ในพื้นที่ป่าปลูกปัจจุบัน

4.2 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรในพื้นที่ศึกษา

ประชากรในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย หมู่บ้านจำนวน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านสันป่าเกี๊ยะ ประชากรเป็น ชาวเขาเผ่าแม้ว (ม้ง) และบ้านป่าเมี่ยงน้ำเงิน ประชากรเป็นชาวไทยพื้นเมือง มีลักษณะทางสังคมและ เศรษฐกิจ ดังนี้

4.2.1 บ้านสันป่าเกี๊ยะ

4.2.1.1 ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวแม้ว

ชาวเขาเผ่าแม้วมักจะพอใจให้ผู้อื่นเรียกตัวเองว่า ม้ง (Hmong) ซึ่งหมายความถึง ผู้เจริญแล้ว มีถิ่นกำเนิดจากที่ใดไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่มีรายงานว่าแม้วอาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเหลือง ก่อน จะอพยพเข้าสู่ประเทศจีนในศตวรรษที่ 17 แม้วได้ทำสงครามกับจีน และแพ้จึงอพยพถอยร่นลงมาทางใต้ และอพยพเข้าสู่เอเชียอาคเนย์ โดยผ่านทางตอนเหนือของประเทศเวียดนามเข้าสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะ ในปี ค.ศ. 1890 ผลจากกบฏในตองคิน (Tonkin) ทำให้ชาวแม้วจำนวนมากอพยพเข้ามาทางประเทศพม่า และไทย ปัจจุบันข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการสำรวจประชากรชาวเขาในประเทศไทย ระหว่างปี 2528-2531 พบว่ามีชาวเขาเผ่าแม้วทั้งสิ้นจำนวน 82,356 คน และอาศัยอยู่ในภาคเหนือ ตอนบนเป็นจำนวนถึง 64,985 คน

แม้วเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่บนภูเขา ซึ่งมีระดับความสูงมากกว่า 1,000 เมตร การ ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่บนที่สูง มาจากเหตุผลหลายประการด้วยกัน อาจเป็นผลมาจากความเคยชินในการจัดหมู่บ้านให้ถูกตามหลักยุทธศาสตร์ในสมัยโบราณ ซึ่งบนภูเขาสูงนั้นยากแก่การรุกรานของข้าศึก และสามารถมองเห็นการรุกรานของข้าศึกได้ง่าย เหตุผลทางภูมิศาสตร์ ซึ่งพิจารณาลักษณะทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจ นั้น แม้วพบว่าการอาศัยอยู่ในระดับต่ำไป ทำให้ร้อนและมีความชื้นสูง ไม่สามารถที่จะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผืน ซึ่งเป็นพืชที่ปลูกได้ดีบนภูเขาสูง

การปลูกและจำหน่ายฝิ่นของแม้วเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจาก โบราณและยังเป็นแหล่ง รายได้สำคัญ เนื่องจาก ฝิ่นเป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่ชาวเขามาก ผลผลิตของฝิ่นจะขายให้แก่พ่อค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจีนฮ้อ ซึ่งขึ้นไปซื้อฝิ่นดิบถึงหมู่บ้านชาวเขา รายได้ของฝิ่นจะนำไปซื้อเครื่องใช้ ตลอดจนอาหารเพื่อ บริโภค นอกจากนี้ ฝิ่นยังมีความสำคัญในแง่ใช้เป็นยารักษาการเจ็บป่วย ชาวเขาทราบดีว่าฝิ่นสามารถระงับ ความเจ็บปวดได้ ซึ่งในสภาพการใช้ชีวิตบนภูเขาสูง ห่างไกลจากบริการทางการแพทย์ ทำให้ฝิ่นถูกถือ

เสมือนเป็นยาที่มีคุณภาพมากที่สุดสำหรับพวกเขา

ชาวเขาเผ่าแม้วมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่อพยพเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ ศูนย์วิจัยชาวเขา (2524) ได้สรุปสาเหตุของการอพยพหมู่บ้านไว้ดังนี้

1) สาเหตุจากจารีตประเพณีการเกษตร แม้วมีอาชีพทำไร่เป็นหลัก เมื่อปลูก ฝิ่นติดต่อกันในไร่เก่าติดต่อกันหลายปี ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ ผลผลิตลดลง แม้วก็จะทิ้งไร่เดิมไปไถ่ถางป่า และเผาเพื่อทำไร่ใหม่ จนกระทั่งไร่ค่อยๆ ห่างออกไปจากหมู่บ้านทุกที ในที่สุดเมื่อระยะทางห่างมาก แม้วก็จะย้ายหมู่บ้านไปตามไร่ของตน และเมื่อไม่มีพื้นที่ที่จะถางทำไร่ใหม่ได้ต่อไปอีก ก็จะหาทำเลอื่นที่เหมาะสมสำหรับการตั้งหมู่บ้านต่อไปอีก

2) สาเหตุด้านสาธารณสุข จากลักษณะภูมิอากาศหนาวเย็นบนภูเขาสูงแม้วจะปลูก บ้านคล่อมทับดิน กิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนนับแต่การประกอบอาหาร จนถึงที่นอนจะอยู่ภายในบ้านทั้งหมด ทำให้ไม่ค่อยมีการรักษาความสะอาดทั้งในและนอกบ้าน เมื่อหมู่บ้านตั้งนานๆ เข้า ชยะและมูลสัตว์จะทับถมกัน เป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคทั้งคนและสัตว์เลี้ยง เมื่อเกิดการล้มตายลงเป็นจำนวนมาก พวกแม้วก็จะย้ายหมู่บ้าน แต่การย้ายหมู่บ้านประ เภทหนักไม่ไกลจากที่เดิมนัก

3) สาเหตุจากการย้ายตามหมู่คณะ แม้วที่ยากจนจะถูกพวกญาติพี่น้องที่อยู่บ้านอื่น ชักชวนให้ไปอยู่ด้วยกัน เมื่อพวกยากจนย้ายออกจากหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก พวกมีฐานะดีจึงต้องย้ายตาม ทั้งนี้เพราะแม้วไม่กล้าอยู่ถ้าหากมีจำนวนหลังคาเรือนน้อย เนื่องจากเกรงกลัวโจรผู้ร้ายและคนต่างเผ่าจะมารังแก ทั้งในงานประเพณีก็ไม่สนุกเพราะมีคนน้อย

บุคคลที่มีความสำคัญสูงสุดในหมู่บ้าน คือ หัวหน้าหมู่บ้าน โดยนับถือผู้อาวุโสของ ตระกูล วงศ์ตระกูลที่นับถือพี่น้องทางฝ่ายชายจะเป็นกลุ่มความร่วมมือที่ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน เมื่อผู้อาวุโสของ ตระกูลที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านเสียชีวิตลง ลูกชายผู้มีอาวุโสสูงสุดมักจะเป็นผู้สืบตำแหน่งหัวหน้าแทน ในกรณีที่หมู่บ้านประกอบด้วยวงศ์ตระกูล (แซ่) 2 หรือมากกว่านั้นขึ้นไป หัวหน้าหมู่บ้านอาจมีมากกว่า 1 คน หรือไม่ก็ หัวหน้าวงศ์ตระกูลที่ใหญ่ที่สุด หรือมีอิทธิพลมากที่สุดในหมู่บ้าน การเป็นหัวหน้าหมู่บ้านของแม้ว ไม่มีกำหนดไว้ เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้วก็จะดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านไปตลอด จะสิ้นสภาพก็ต่อเมื่อตายหรือลาออก หรือที่ประชุมหมู่บ้านเห็นว่าดำรงตนไม่เหมาะสม แล้วมีมติให้ออก ทั้งนี้ ไม่นับรวมถึงผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการ แต่งตั้งจากราชการ

หน่วยรากฐานของโครงสร้างสังคมแม่ว ได้แก่ ครอบครัว ซึ่งไม่ได้รวมเฉพาะผู้ที่
อยู่ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกันเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจของหัวหน้าครอบครัวคนเดียว
กันด้วยองค์ประกอบของครัวเรือนอาจประกอบขึ้นด้วยครอบครัวแรกเริ่ม อันประกอบด้วย พ่อแม่ ลูกชายแต่ง
งานแล้ว ภรรยา บุตร ลูกชายลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน และมีบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในความอุปการะ จำนวน
สมาชิกของครอบครัวมีตั้งแต่ 2-30 คน เหตุที่บางครอบครัวมีจำนวนสมาชิกมากมาย เพราะว่าตราบได้ทีบิดา
มารดายังมีชีวิตอยู่ จะแยกไปอยู่ต่างหากไม่ได้ การแก้ปัญหาภัยพิบัติภายในบ้านทำได้โดยต่อบ้านให้กว้าง
ขวางออกไป ในด้านการสืบทอดมรดก หัวหน้าครอบครัวจะเป็นเจ้าของเรือนและทุกอย่างที่ติดกับบ้าน ของ
ส่วนตัวได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับตกแต่ง และเครื่องมือการเพาะปลูก ก็เป็นกรรมสิทธิ์ของ
สมาชิกครอบครัวแต่ละคน เมื่อหัวหน้าครอบครัวสิ้นชีวิตลง ทรัพย์สินของครอบครัว เช่นที่ทำกรเพาะปลูก
สัตว์เลี้ยง เครื่องมือการเกษตร และตัวเรือนที่อยู่อาศัย จะตกเป็นของหัวหน้าครอบครัวคนใหม่โดยอัตโนมัติ
ซึ่งโดยปกติได้แก่ลูกชายที่แต่งงานแล้วและอาวุโสโสมมากที่สุด ทรัพย์สินส่วนตัวจะแบ่งกันระหว่างผู้เป็นทายาท
ได้แก่ เงินสด เครื่องเงิน เครื่องประดับ หรืออื่นๆ

ในแง่ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา แม่วเชื่อเรื่องผีต่างๆ ผีบางชนิดอาศัยอยู่ตามต้น
ไม้ ภูเขา ผีคุ้มกันบ้าน แต่ละปีจะมีการเซ่นสังเวญผีต่างๆ ครั้งหนึ่ง พวกแม่วถือว่าจารีตประเพณีนั้น ผีฟ้า
เป็นผู้บัญญัติขึ้น ถือเป็นกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของชาวแม่วให้อยู่ด้วยกัน ในชุมชนด้วย
ความสงบสุขหากมีการฝ่าฝืนจารีตประเพณีจะมีการปรับโทษผู้ทำผิด และผู้นั้นจะต้องเลี้ยงผีจึงจะพ้นการลง
โทษของผีฟ้า

4.2.1.2 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรบ้านสันป่าเกี๊ยะ

-การย้ายถิ่นของแม่วสันป่าเกี๊ยะ

เป็นเวลานานมาแล้วที่แม่วกลุ่มหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณ (หน่วยพิทักษ์ป่าขุนห้วยแม่
กอกในปัจจุบัน) พิกัด UTM 4829000 E, 21419000 N ระดับความสูงประมาณ 1,450 เมตร จากระดับน้ำ
ทะเล ขณะนั้นไม่มีถนนเข้าออกสู่ภายนอก การเดินทางเข้าออก ต้องเดินเท้าหรือใช้ม้า หรือล่อเป็นพาหนะ
ผืนถูกใช้แทนเงินในการแลกเปลี่ยนสินค้า และยังเป็นเสมือนยาที่มีค่ามากที่สุดของชาวเขา จากหมู่บ้านเดิน
เท้าไปตามสันเขาทางทิศตะวันออกเจียงเหนือ สู่บริเวณดอยหลวงเชียงดาว ซึ่งเป็นภูเขาหินปูน พื้นที่ไร่ผืน
และมันฝรั่งจะปรากฏอยู่บริเวณลาดเขา เชิงเขาและในหลุมยุบ (SINKHOLE) นอกจากนี้ แม่วยังปลูกข้าวไร่

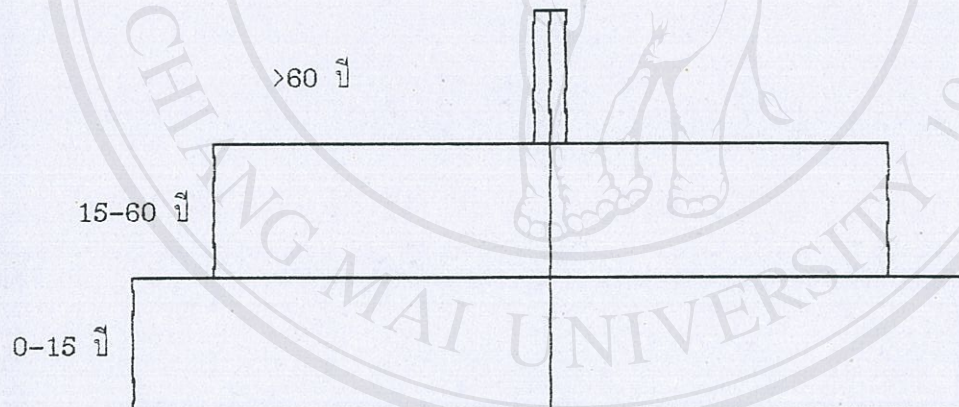
สำหรับบริเวณ บริเวณต้นน้ำแม่เมินและต้นน้ำแม่เกะ ต่อมาผลจากการสู้รบกับพม่าบริเวณเมืองแห่ง ปรากฏ
ทหารเกณฑ์ส่วนหนึ่งเข้ามาในดอยเชียงดาว เบียดเบียนอาหารจากชาวเขา ประกอบกับมีคนเสียชีวิตจากโรค
ระบาด (อหิวาตกโรคและมาลาเรีย) ประมาณปี พ.ศ.2480 ชาวเขาจึงย้ายหมู่บ้านมาอยู่บริเวณจุมกเขา
ของต้นน้ำแม่เมะ พิกัด UTM 4837000 E, 21367000 N ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 1,300 เมตร
ประกอบอาชีพทำไร่ผืน ฝักร้าง ในดอยเชียงดาว และข้าวไร่บริเวณต้นน้ำแม่เมะ สันดอยป่าเกี๊ยะ จนกระทั่ง
ปี พ.ศ.2510 มีคนเสียชีวิตจากโรคระบาดและขาดกรรม แม้จะจัดกระจายออกไปตั้งถิ่นฐานหลายบริเวณ
บริเวณดอยผาแตก พิกัด UTM 4833000 E, 21372000 N เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านที่มีครัวเรือนมากที่สุดปรากฏ
อยู่ในแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน 1:50,000 กรมแผนที่ทหาร พ.ศ.2512 ชื่อบ้านแม่ป่าเกี๊ยะ (แม่ผา
แตก) ระดับความสูงประมาณ 1,340 เมตร ส่วนอื่นๆ ที่จัดกระจายไปอยู่บริเวณต้นน้ำขุนแม่เมิน พิกัด
UTM 4834000 E, 21382000 N และอีกส่วนอยู่บริเวณต้นน้ำแม่กอก พิกัด UTM 4799000 E, 21351000 N
บางส่วนก็ย้ายไปอยู่ตามดอยอื่นๆ ขณะนั้นเริ่มมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ เริ่มจากนิคมสงเคราะห์ชาว
เขา เมื่อปี พ.ศ.2515 เริ่มมีการตัดถนนเข้ามา โครงการไทย-ออสเตรเลีย เมื่อปี พ.ศ.2516 จนถึง
โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) เมื่อปี พ.ศ.2523 ด้วยนโยบายของหน่วยงานของรัฐ
ซึ่งห้ามชาวเขากบุงเบิกที่ทำกินอีกต่อไป นโยบายการพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา ประกอบกับมีคนเสียชีวิตจาก
โรคระบาดเพิ่มขึ้น แม้วจึงย้ายถิ่นฐานอีกครั้งไปอยู่รวมกันที่ บ้านสันป่าเกี๊ยะในปัจจุบัน บริเวณพิกัด UTM
4811000 E, 21371000 N ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,315 เมตร ขณะนั้นอาชีพของแม้ว
ยังคงได้แต่ปลูกฝิ่นและฝักร้างในดอยเชียงดาว ปลูกข้าวไร่บริเวณต้นน้ำแม่เมิน และต้นน้ำห้วยแม่กอกน้อย
และมีบางส่วนซื้อที่นาบริเวณตอนกลางของน้ำแม่เมิน และห้วยแม่กอกน้อยจากชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เพื่อทำ
ข้าวนาดำ จนถึงปี พ.ศ.2530-2531 แม้วสันป่าเกี๊ยะจึงเริ่มสนใจปลูกกะหล่ำปลี, แครอท เป็นพืชเศรษฐกิจ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

-ประชากรและครัวเรือน

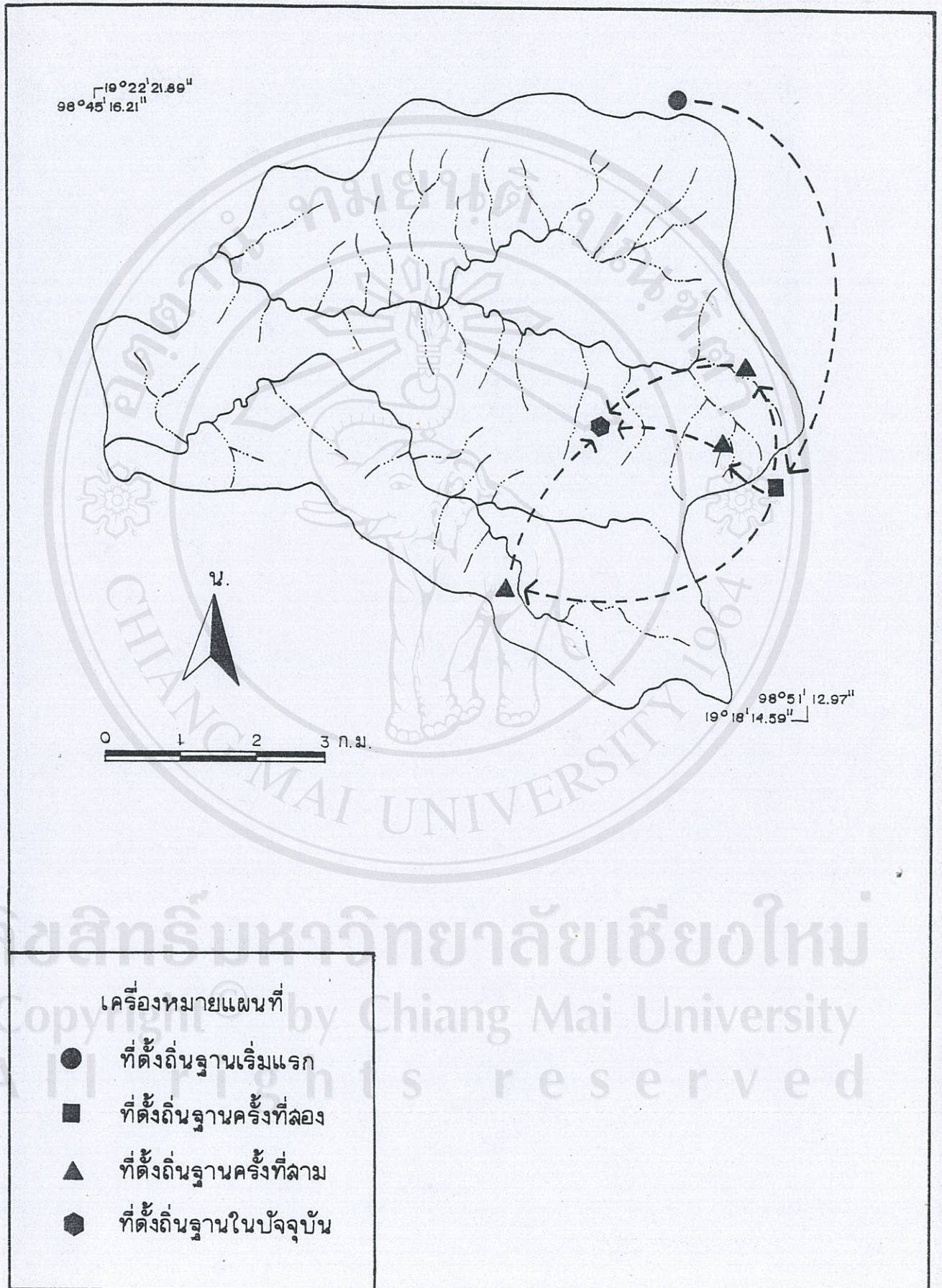
บ้านสันป่าเกี๊ยะ ประชากรเป็นชาวเขาเผ่าแม้ว มีจำนวน 388 คน เป็นชาย 192 คน หญิง 196 คน จำนวนครัวเรือน 42 ครัวเรือน 73 ครอบครัว ประชากรในวัยแรงงาน (15-60 ปี) เป็นชาย 86 คน หญิง 83 คน คิดเป็นร้อยละเฉลี่ย 43.56 วัยเด็ก (0-15 ปี) เป็นชาย 103 คน หญิง 106 คน คิดเป็นร้อยละเฉลี่ย 53.87 และวัยชรา (มากกว่า 60 ปี) เป็นชาย 3 คน หญิง 7 คน คิดเป็นร้อยละเฉลี่ย 2.58

ภาพที่ 4.14 แสดงสัดส่วนอายุของประชากรบ้านสันป่าเกี๊ยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.15 การย้ายถิ่นของแม่วสันป่าเกี๊ยะ

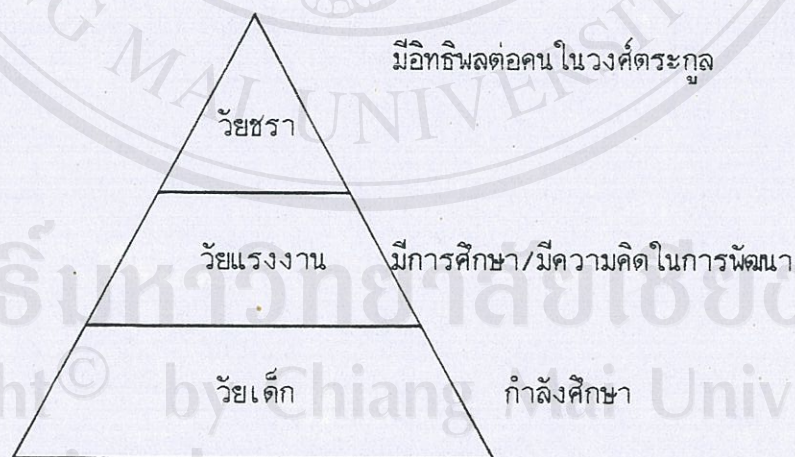
-ด้านการศึกษา

เนื่องจากบ้านสันป่าเกี๊ยะเพิ่งจะมีโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการมาตั้งได้ไม่นาน ประชากรวัยผู้ใหญ่ อายุ 15-50 ปี ส่วนใหญ่มักไม่ได้เรียนหนังสือ ผู้ที่มีการศึกษาจะอยู่ในครอบครัวใหญ่ที่สามารถส่งไปเรียนโรงเรียนในที่ราบ ซึ่งมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ (อย่างต่ำจบชั้นประถมศึกษาตอนปลาย) จำนวน 23 คน จากจำนวนประชากรในวัยนี้ทั้งหมด 159 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4 ส่วนประชากรวัยเด็กที่มีอายุครบตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ จำนวนทั้งสิ้น 95 คน ได้เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านสันป่าเกี๊ยะ เป็นจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 70.5 ส่วนประชากรที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือ

-ระบบครอบครัว

โครงสร้างครอบครัวของประชากรบ้านสันป่าเกี๊ยะ มีลักษณะเหมือนกับครอบครัวแม่ทั่วไป กล่าวคือ ในครัวเรือนจะประกอบด้วย พ่อ แม่ ซึ่งเป็นคนรุ่นอาวุโสของหมู่บ้าน โดยพ่อจะเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ในครัวเรือน มีลูกชายแต่งงานแล้ว ภรรยาลูกชายและบุตร ลูกชาย และลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน รวมรุ่นอายุคน 3 รุ่น

ภาพที่ 4.16 แบบจำลอง โครงสร้างทางสังคมของบ้านสันป่าเกี๊ยะ

วงศ์ตระกูลในบ้านสันป่าเกี๊ยะจะประกอบด้วยตระกูลใหญ่ 3 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลแซ่ลี จำนวน 16 ครัวเรือน 24 ครอบครัว ตระกูลเริงไม จำนวน 10 ครัวเรือน 20 ครอบครัว และตระกูล แซ่หาง จำนวน 16 ครัวเรือน 24 ครอบครัว ทั้ง 3 ตระกูลใหญ่จะมีหัวหน้าของตนเองเป็นผู้อาวุโสที่สุดในตระกูลมีอิทธิพลต่อชาวแม้วในวงศ์ตระกูลเดียวกัน แต่ผู้อาวุโสของตระกูลเริงไม และแซ่ลีจะมีอิทธิพลในหมู่บ้านมาก เนื่องจากมีฐานะดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตำแหน่งจากราชการจะผลัดเปลี่ยนกันระหว่างคนของตระกูลเริงไมและแซ่ลี ปัจจุบันได้แก่ประชากรวัยแรงงาน และมีการศึกษาจากตระกูลแซ่ลี มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เข้าร่วมฝึกอบรมราชการต่างๆจากเจ้าหน้าที่และถ่ายทอดข่าวสารแก่ชาวบ้าน ตลอดจนประชุมชาวบ้านเมื่อมีข่าวสารหรืองานที่ต้องขอความร่วมมือจากชาวบ้าน

-ความเชื่อทางศาสนา

ชาวแม้วบ้านสันป่าเกี๊ยะเกือบทั้งหมดยังคงนับถือผี โดยเฉพาะผีบ้าน หากมีการฝ่าฝืนจารีตประเพณี จะต้องเลี้ยงผีจึงจะพ้นการลงโทษ แม้ว่าจะมีมิชชันนารีเข้าไปเผยแผ่ศาสนาคริสต์ มีการก่อสร้างโบสถ์ในหมู่บ้าน แต่ก็มีเพียง 2 ครัวเรือน (4 ครอบครัว) ที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์

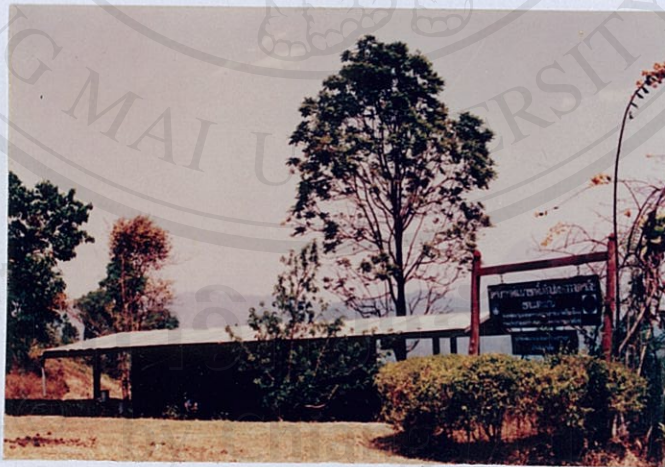
-หน่วยงานพัฒนาในพื้นที่

ประชากรบ้านสันป่าเกี๊ยะเกี่ยวข้องกับพื้นที่ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน-ราชการ 2 หน่วยงาน กล่าวคือ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว อีกส่วนหนึ่งอยู่ในเขตรับผิดชอบของโครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูง หน่วยที่ 1 (แม่ตะมาน) ซึ่งมีหน้าที่ปลูกป่าในพื้นที่เสื่อมโทรม ปัจจุบันชาวแม้วบ้านสันป่าเกี๊ยะถูกห้ามล่าสัตว์ และขยายพื้นที่ทำกินตลอดจนตัดไม้ทำลายป่า แต่ยังคงมีการลักลอบล่าสัตว์ ตัดไม้ เพื่อเปิดพื้นที่ทำกินใหม่ เนื่องจากผลผลิตในพื้นที่เดิมจะลดลง เมื่อใช้พื้นที่เพาะปลูกพืชเดิม 2-3 ปี และชาวแม้วยังต้องตัดไม้เพื่อนำมาใช้เป็นฟืนสำหรับประกอบอาหาร ให้ความอบอุ่น และใช้สนักเกี๊ยะสำหรับเป็นเชื้อในการก่อไฟ และจุดเพื่อแสงสว่างในครัวเรือน

หน่วยงานพัฒนาในพื้นที่ประกอบด้วย กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นทดแทนฝืน ในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขั้นสูง และสำนักงานประถมศึกษา ซึ่งจัดตั้งโรงเรียนที่บ้านสันป่าเกี๊ยะ กรมประชาสงเคราะห์ส่งเสริมปลูกกาแฟบนชั้นบันได มีชาวเขาเข้าร่วม 24 ครัวเรือน จำนวนต้นกาแฟ ทั้งหมดที่ปลูก 10,122 ต้น แต่ตายไปกว่าครึ่ง เนื่องจากปัญหาการดูแลรักษา ต้องใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ปีละ 3 ครั้ง ครั้งละ 200 กรัมต่อต้น ประกอบกับราคากาแฟตกต่ำ ทำให้ชาวเขาละเลยการดูแลต้นกาแฟ

โรงเรียนบ้านสันป่าเกี๊ยะ

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมบนที่สูง กรมประชาสงเคราะห์

กรมประมงสงเคราะห์แนะนำไม้ผลบ๊วย และท้อ ปลูกแซมในแปลงกาแฟที่ตายไป นอกจากนี้ ยังมีไผ่ตง (จำนวนไม่มาก ครัวเรือนละ 3-4 กอ) ชาประมาณ 300 ต้น ปัจจุบันกรมประมงสงเคราะห์เปลี่ยนแปลงงานเป็นสงเคราะห์ครอบครัว เนื่องจากหมดงบประมาณสนับสนุนจากต่างประเทศ ส่วนโรงเรียนบ้านสันป่าเกี๊ยะปัจจุบันเปิดสอนในระดับประถมศึกษา มีครูสอน 4 คน มีจำนวนนักเรียน 82 คน จาก 34 ครัวเรือน

-รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ประชากรบ้านสันป่าเกี๊ยะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณจมูกเขา ระดับความสูงประมาณ 1,315 เมตรที่อยู่อาศัยครอบคลุมพื้นที่ 14.75 ไร่ ที่ทำการเกษตรทั้งหมดประมาณ 1,155.5 ไร่แยกเป็นพื้นที่นา 189 ไร่ ที่ไร่และสวน 966.5 ไร่ รูปแบบการทำไร่แบบไร่หมุนเวียนคือ ครัวเรือนจะมีไร่หลายแปลง เพื่อให้หมุนเวียนในการปลูกพืชไร่ ขณะเดียวกันก็กำลังเริ่มทดลองปลูกไม้ผล พื้นที่นาจะอยู่ติดน้ำ ทั้งน้ำแม่เม็กและห้วยแม่กอกน้อย (ภาพที่ 4.18) พื้นที่ไร่อยู่บนจมูกเขาที่มีความลาดเท แหล่งน้ำใช้ในหมู่บ้านเป็นประปาภูเขาจากต้นน้ำห้วยแม่กอกน้อย

ไม้ใช้สอยประจำ เพื่อใช้ประกอบอาหารได้แก่ ก่อ หรือไม้อื่น ๆ ปริมาณการใช้ 3.84 ลูกบาศก์เมตร ต่อครัวเรือน/ปี นอกจากนี้ สนสามใบ ซึ่งเรียกกันว่า สนเกี๊ยะ ถูกใช้เป็นเชื้อสำหรับก่อไฟ และจุดเพื่อแสงสว่างในบ้านเรือน

ผลผลิตเกษตรยังชีพของชาวแม้วบ้านสันป่าเกี๊ยะทั้ง 42 ครัวเรือน ได้แก่ ข้าวนาและข้าวไร่ ซึ่งผลิตข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน แต่ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ในรอบปีมีครัวเรือนที่ต้องซื้อข้าวจากแหล่งอื่นเป็นจำนวน 34 ครัวเรือน อาชีพที่เป็นรายได้หลักของหมู่บ้านได้แก่ การปลูกพืชไร่เศรษฐกิจมีเพียง 2 ครัวเรือนที่มีรายได้ จากบ้านพักนักท่องเที่ยว อีก 4 ครัวเรือน ประกอบอาชีพรับจ้างเพราะว่าแรงงานไม่พอเพียงสำหรับการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของบ้านสันป่าเกี๊ยะ ได้แก่ กะหล่ำปลี มันฝรั่ง แครอท และไม้ยืนต้น ซึ่งประกอบด้วย ชา กาแฟ ไผ่ตง ท้อ ลิ้นจี่ และบ๊วย (ภาพที่ 4.17) สำหรับอาชีพเสริม ได้แก่ รับจ้างเป็นครั้งคราว และเลี้ยงสัตว์

พิจารณาในแง่รายได้ พบว่า พืชไร่เศรษฐกิจเป็นรายได้สำคัญที่สุด โดยเฉพาะมันฝรั่ง และกะหล่ำปลี (ตารางที่ 4.9) ส่วนไม้ยืนต้นโดยการส่งเสริมของหน่วยงานจากกรมประมงสงเคราะห์ ยังไม่ได้ผลตอบแทนเต็มที่ เนื่องจากพืชบางชนิดเพิ่งเริ่มปลูก ส่วนกาแฟก็ประสบปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา ตลอดจนตลาดราคากาแฟตกต่ำ

แหล่งไม้ใช้สอยที่บ้านสันป่าเกยะ

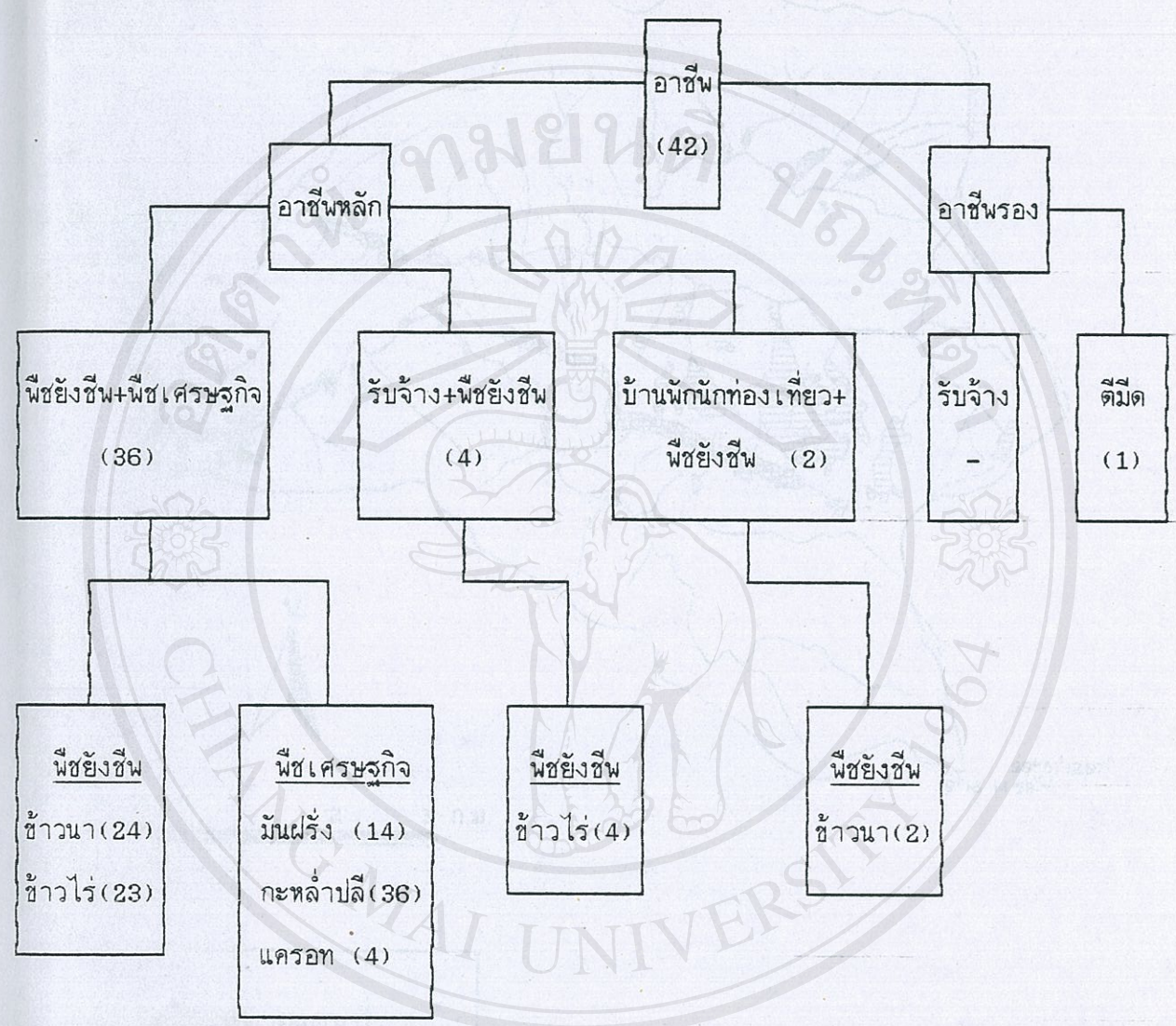
สันสามใบที่ชาวบ้านนำมาทำไม้เกยะ

น้ำมันจากต้นสนเมื่อโดนไฟเผา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.17 อาชีพของชาวเขาบ้านสันป่าเกี๊ยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

- ตัวเลขในวงเล็บ () หมายถึง จำนวนครัวเรือน
- จำนวนในครัวเรือนทั้งหมด 42 ครัวเรือน
- จำนวนประชากรเฉลี่ย 9.24 คน ต่อครัวเรือน
- กรมประชาสัมพันธ์ส่งเสริมปลูกไม้ยืนต้น มีชาวเขาเข้าร่วม 40 ครัวเรือน
- ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้าง เนื่องมาจากขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน จึงรับจ้างเป็นแรงงานเกษตร ภายใน-ภายนอกหมู่บ้าน

พื้นที่ 4.18) พื้นที่ทำการเกษตร, แหล่งน้ำ, แหล่งไม้ใช้สอย และเส้นทาง

19°22'21.89"
98°45'16.21"

98°51'12.97"
19°18'14.59"

0 1 2 3 ก.ม.

เครื่องหมายแผนที่

- แหล่งไม้ใช้สอย
- ลวนเงียง (ชา)
- พื้นที่นา
- พื้นที่ไร่
- ถนน
- ทางน้ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 4.9 รายได้จากการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพ	จำนวน (ครัวเรือน)	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (กก.)	รายได้สุทธิ			เฉลี่ย	
				บาท/ปี	ร้อยละ	(กก./ไร่)	(กก./ครัวเรือน)	(บาท/ครัวเรือน)
ทำนา	26	106.5	41,780	บริโภค	-	392.30	1606.92	-
ทำไร่	27	65	15,426	บริโภค	-	237.32	571.33	-
ข้าวโพด	39	118	17,982	เลี้ยงสัตว์	-	152.39	461.07	-
มันฝรั่ง	14	39.75	41,780	186,540	34.73	1051.07	2984.29	13,324.28
กะหล่ำปลี	36	91.25	160,750	173,577	32.32	1761.64	4465.28	4,821.58
แครอท	4	5.5	1,850	7,580	1.41	336.36	462.50	1,895.00
งานพนักงานท่องเที่ยว	2	3หลัง	-	60,000	11.17	-	-	30,000.00
รับจ้าง	26 คน	-	-	57,420	10.69	-	-	2,871.00/คน
ไม้ยางต้น	40			41,575	7.74			
อื่นๆ	42	1 คน		2,500	0.46			1,039.38
รวม				537,040	100.0			12,786.70

สัตว์เลี้ยงได้แก่ กระบือ วัว ม้า ล่อ หมู ไก่ เป็ด ซึ่งเลี้ยงไว้เพื่อใช้แรงงาน, เป็นพาหนะสำหรับบรรทุกสิ่งของ, ประกอบพิธีกรรม และเลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน มีรายละเอียดใน ตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 สัตว์เลี้ยงของบ้านสันป่าเกี๊ยะ

สัตว์	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เฉลี่ย ตัว/ครัวเรือน	การใช้งาน	การให้อาหาร
กระบือ	19	102	11.33	ไถนา	ปล่อยตามธรรมชาติ+ฟางข้าว
โค	4	30	7.5	ทรีพี้ลีน ครัวเรือน	ปล่อยตามธรรมชาติ+ฟางข้าว
ม้า	20	36	1.8	พาหนะ	ปล่อยตามธรรมชาติ+ข้าวโพด
ล่อ	5	8	1.6	พาหนะ	ปล่อยตามธรรมชาติ+ข้าวโพด
หมู	41	151	3.68	ประกอบพิธีกรรม	ข้าวโพด
ไก่	36	507	14.08	บริโภค	ข้าวโพด, แกลบ
เป็ด	3	37	12.33	บริโภค	

รายได้จากการประกอบอาชีพทั้งหมด 537,040 บาท/ปี (42 ครัวเรือน) เมื่อพิจารณาครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท/ปี (18 ครัวเรือน) รายได้สูงกว่า 20,000 บาท/ปี จำนวน 10 ครัวเรือน นอกนั้นมีรายได้อยู่ระหว่าง 6,000-20,000 บาท/ปี (ตารางที่ 4.11) ครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุด* 71,720 บาท ต่ำสุด 2,149 บาท เฉลี่ยรายได้ของครัวเรือน 12,786.70 บาท/ครัวเรือน (ปลูกเฉพาะพืชยังชีพและเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากขาดแคลนแรงงาน จำนวน 2 ครัวเรือน)

* ครัวเรือนนี้ประกอบไปด้วย 4 ครอบครัว

ตารางที่ 4.11 รายได้ของครัวเรือน

รายได้ (บาท/ปี)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 6,000	18	42.86
6,000-10,000	6	14.29
10,000-15,000	5	11.90
15,000-20,000	1	2.38
สูงกว่า 20,000	10	23.81
รวม	42	100.00

-รายจ่าย

รายได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจ จะถูกนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รายจ่ายสูงสุด ได้แก่ ค่าข่าวสาร ซึ่งต้องซื้อเพิ่มเติมจากข่าวที่ปลูกเอง เป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3,981.47 บาทต่อปี หรือร้อยละ 25.67 (ตารางที่ 4.12) รายจ่ายรองลงมา คือ ค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม¹ ค่ารักษาพยาบาล และค่าพิธีกรรม สำหรับครัวเรือนที่มีรถยนต์ ทั้ง 10 ครัวเรือน จะมีรายจ่ายประเภทค่าน้ำมันรถและค่าซ่อมบำรุงรถสูงถึง 20,833.33 บาทต่อครัวเรือนต่อปี นอกจากนี้ รายจ่ายในการทำการเกษตร โดยเฉพาะค่าปุ๋ยเฉลี่ยต่อครัวเรือน เป็นเงินถึง 3318.29 บาทต่อปี ซึ่งจะใช้กับพืชเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกะหล่ำปลีและมันฝรั่ง และค่ายาปราบศัตรูพืช เฉลี่ยครัวเรือนละ 397.92 บาทต่อปี

¹ ตามประเพณีแล้ว ช่วงปีใหม่จะมีงานฉลอง และชาวแม่จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าตัด-เย็บ ใหม่ทุกปี มีสีล้วนตลอดลายปักสวยงาม

ตารางที่ 4.12 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน แยกตามประเภท

ประเภท	รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)	ร้อยละ	หมายเหตุ
ค่าเช่า	3,981.47	29.71	
ค่าอาหาร	3,440.00	25.67	
ค่ายา, รักษาพยาบาล	2,210.00	16.49	
ค่าเครื่องนุ่งห่ม	3,326.83	24.82	
ค่าพิธีกรรม	443.42	3.31	
รวม	13,401.72	100.00	
ค่าน้ำมันและซ่อมบำรุงรถ	20,833.33		เฉพาะครัวเรือนที่มีรถ- ยนต์รวม 10 ครัวเรือน

-ทรัพย์สินในครัวเรือน

ทรัพย์สินในครัวเรือนในที่นี้ประกอบด้วย รถจักรยานยนต์ รถยนต์ (กระบะ) โทรทัศน์ และจักร

เย็บผ้า ดังตารางที่ 4.13

ลิขสิทธิ์ในวงวิญญาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

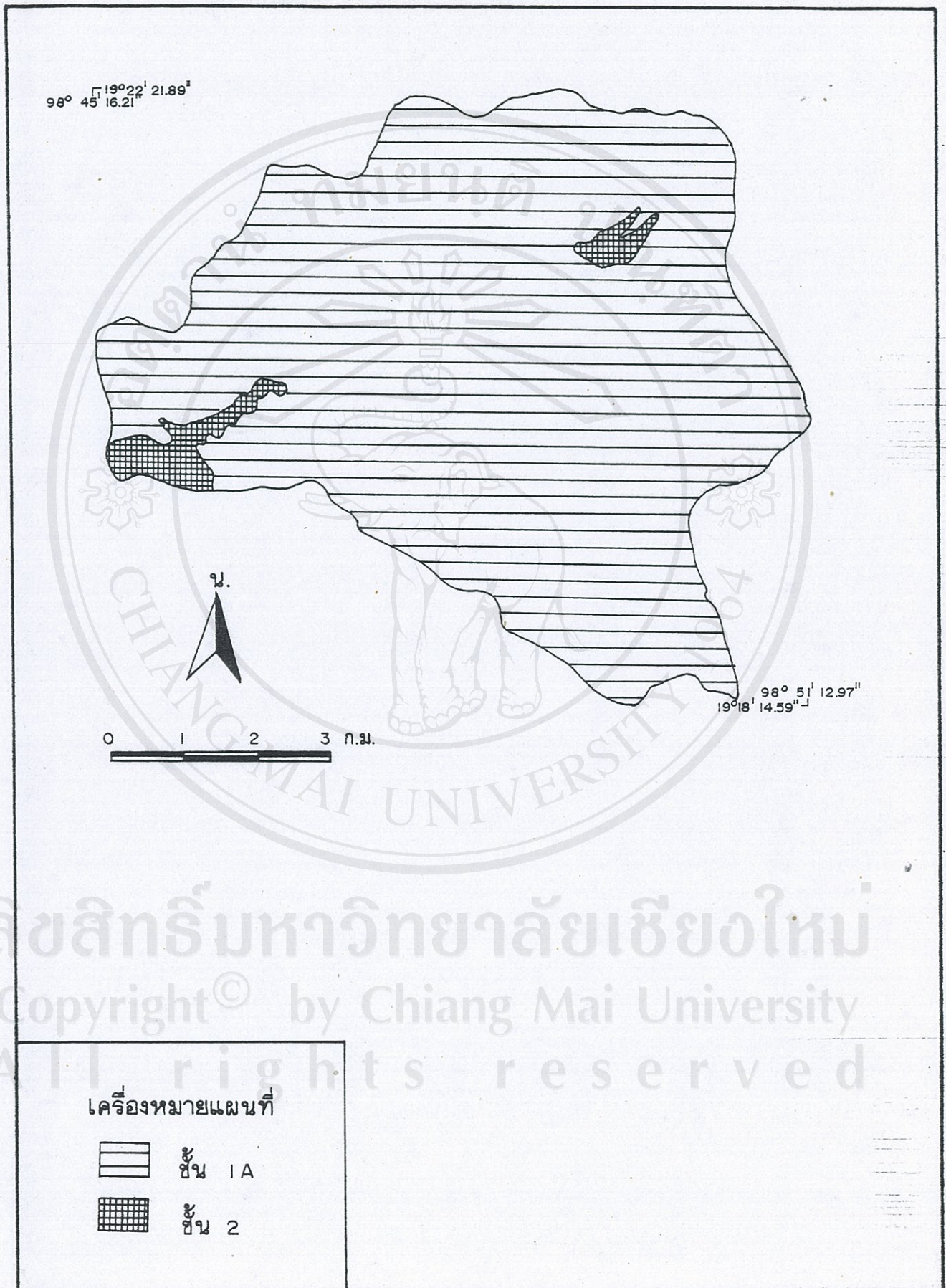
ตารางที่ 4.13 ทรัพย์สินของครัวเรือน

ประเภท	จำนวน	
	ครัวเรือน	หน่วย
รถจักรยานยนต์	3	3
รถยนต์	10	10
วิทยุ	30	30
โทรทัศน์	2	2
จักรเย็บผ้า	25	25

-พื้นที่ถือครอง

การถือครองที่ดินของบ้านสันป่าเกี๊ยะ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน เนื่องจาก พื้นที่ไร่และนา ส่วนหนึ่ง ร้อยละ 85.59 อยู่ในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1A (ภาพที่ 4.19) ร้อยละ 14.41 อยู่ในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้น 2 โดยลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง พื้นที่ราบน้ำท่วมถึงที่เหมาะสมแก่การทำนามีไม่มาก ดังนั้น พื้นที่นาจึงไม่ครบสำหรับครัวเรือนทุกครัวเรือน ครัวเรือนที่ไม่มีที่นาจะปลูกข้าวไว้บริโภค การใช้ประโยชน์ที่ไร่ซึ่งมีความลาดเท ชาวเขาจะปลูกพืชแบบหมุนเวียน โดยมีพื้นที่ไร่ครัวเรือนหลายแปลง เมื่อผลผลิตลดลง (ใช้พื้นที่เพาะปลูก 2-3 ปี) ก็จะย้ายไปปลูกแปลงอื่น โดยทั้งพื้นที่เดิมให้วัชพืชขึ้น เมื่อเวลาผ่านไป 4-6 ปี ก็จะวนกลับมาปลูกที่เดิมลดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ต่อการถือครองที่ดิน บริเวณที่นา ร้อยละ 56.35 ซึ่งขึ้นกับจำนวนแรงงานในครัวเรือน ส่วนบริเวณที่ไร่ ร้อยละ 33.06 ขึ้นขึ้นกับจำนวนแรงงาน และรูปแบบการเพาะปลูกแบบไร่หมุนเวียน (ตารางที่ 4.14)

ภาพที่ 4.19 การแบ่งชั้นคุณภาพลุ่มน้ำของพื้นที่ศึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.14 พื้นที่การถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

	พื้นที่ (ไร่) ถือครอง	จำนวน ครัวเรือน	เฉลี่ย ไร่/ครัวเรือน	การใช้ประโยชน์ ที่ดิน (ไร่)	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ ต่อพื้นที่ถือครอง (ร้อยละ)
ไร่	966.50	42	23.01	319.50	33.06
นา	189.00 ¹	26	7.27	106.50	56.35

ตารางที่ 4.14 แสดงสัดส่วนการใช้ประโยชน์ต่อพื้นที่ถือครอง ซึ่งให้เห็นถึงพื้นที่ที่ถูกปล่อยว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งอยู่ระหว่างการพักพื้นที่ใหม่ไม่ขึ้นคลุม ในระบบไร่มวนเวียน 2-3 / 4-6

- การขนส่งผลผลิต

รูปแบบการขนส่งผลผลิตขึ้นอยู่กับ การเข้าถึงพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ที่ถนนเข้าไปถึงจะขนส่งด้วยรถยนต์ ส่วนพื้นที่ที่รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงจะขนส่งผลผลิต โดยใช้ม้าหรือลาบรรทุกออกมาตามเส้นทางเดินเท้าและมาขนถ่ายใส่รถยนต์

- ปัญหาของหมู่บ้าน

1) ปัญหาการทำการเกษตร รูปแบบการทำการเกษตร ทำให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เต็มที่ คือ ส่วนที่เป็นที่นา มีการปลูกข้าวเพียงครั้งเดียวต่อปี แล้วทิ้งพื้นที่ไว้ไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ปลูกพืชอย่างอื่น พื้นที่นาเกือบทั้งหมดอยู่ไกลทางรถยนต์ การขนส่งผลผลิตต้องบรรทุกม้า หรือ ล่อ ออกมาจนถึงถนนประกอบด้วย ไม่ทราบว่าจะปลูกอะไรดีที่คุ้มค่าต่อการทำงาน และต้องประสบปัญหาต่อการขนส่ง ชาวเขาจึงเลือกปลูกพืชไร่ เศรษฐกิจตามไหล่เขาและจุ่มเขา (กะหล่ำปลี, มันฝรั่ง) ซึ่งคุ้มค่าต่อการลงทุน

¹ พื้นที่ยังรวม 347.25 ไร่ เป็นพื้นที่ของชาวเขาบ้านสันป่าเกี๊ยะ 189 ไร่ พื้นที่ของชาวกะเหรี่ยงบริเวณใกล้เคียง 158.25 ไร่

การทำไร่บนจุมกเขา

ระบบสปริงเกอร์ในแปลงพืชไร่

สภาพพื้นที่ทำนาขั้นบันได

ระบบฝายกั้นน้ำเข้าสู่แปลงนา

การทดลองปลูกไม้ผลในพื้นที่ทำไร่

การบุกเบิกพื้นที่ทำไร่ใหม่

กระท่อมเฝ้าไร่ในดอยเชียงดาว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

ส่วนที่เป็นที่ไร่ ปลูกข้าวไร่ กะหล่ำปลี แครอท มันฝรั่ง เป็นการปลูกแบบหมุนเวียนพื้นที่ เนื่องจากผลผลิตจะลดลงเมื่อปลูกไปได้ 2-3 ปี อีกทั้งปัญหาการขนส่งผลผลิต/การเข้าถึงพื้นที่ในบางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ปลูกมันฝรั่ง ปัญหาการทำกรเกษตรโดยใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และยาปราบศัตรูพืช โดยเฉพาะการปลูกกะหล่ำปลีและมันฝรั่ง ทำให้ดินในแปลงปลูกพืชมีลักษณะแข็ง และแห้ง หากพิจารณาในแง่การชะล้างพังทลายของดิน ที่ไร่เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่บริเวณแจมูกเขา ร่องเขา ซึ่งมีความลาดเท หากทำการเกษตรจะต้องมีมาตรการอนุรักษ์ที่เหมาะสม

ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ปลูกมันฝรั่ง ซึ่งเป็นรายได้หลักของชาวเขา ในบริเวณอ่างสลุของดอยเชียงดาว ซึ่งสภาพภูมิอากาศ และดินเหมาะสมต่อการปลูกมัน (และเผ่น) ปัจจุบันนโยบายของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต้องการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณนั้น เนื่องจากความเสื่อมโทรมของธรรมชาติในดอยเชียงดาวอันเกิดจากทั้งนักท่องเที่ยว และการทำไร่ของชาวเขา ซึ่งมีการทิ้งและเผาพื้นที่ ทำให้เกิดมลภาวะทั้งควันไฟและความร้อน รบกวนระบบนิเวศในดอยเชียงดาว ส่งผลต่อสัตว์ป่าและพืชพรรณเฉพาะถิ่น ตลอดจนการขยายตัวของวัชพืชประเภทสาบหมา

2) ปัญหาสาธารณสุข

บ้านเรือนของชาวเขาปลูกแบบคร่อมดินและปิดทับ มีประตูเข้าออก 1 บาน กิจกรรมต่างๆ ในบ้านเรือนก่อให้เกิดปัญหาอนามัย จากการสำรวจของกรมประชาสัมพันธ์พบว่าบ้านสันป่าเกี๊ยะมีการทำครัวถูกหลักอนามัยเพียง 9 ครัวเรือน มีมุ้งใช้ 19 ครัวเรือน ส้วม 16 ครัวเรือน นอกจากนี้คนรุ่นสูงอายุยังคงติดฝิ่น จากการสำรวจพบว่ามี 11 คน

ด้านการวางแผนครอบครัว จากการสำรวจใน 1 ปี มีคู่สมรสอายุระหว่าง 15-44 ปี มีการคุมกำเนิดเพียง 14 คู่ จาก 62 คู่ คู่สมรสที่มีลูกไม่เกิน 2 คน มี 6 คู่ เหตุผลที่ส่วนใหญ่ไม่วางแผนครอบครัวเพราะความเชื่อ ความต้องการมีลูกชายเพื่อเป็นแรงงานในครอบครัว

ปัญหาเรื่องน้ำใช้ในหมู่บ้าน ซึ่งขาดแคลนในฤดูแล้ง บ้านสันป่าเกี๊ยะใช้ระบบประปาภูเขา ต่อน้ำจากขุนห้วยแม่กอกน้อยมาใช้ในหมู่บ้าน ปัจจุบันน้ำห้วยแม่กอกน้อยมีปริมาณน้ำในฤดูแล้งลดลง และบริเวณขุนห้วยจะไม่มีน้ำ ชาวเขาจะหันมาใช้น้ำบ่อที่ขุดไว้บริเวณหมู่บ้าน แต่ก็มีปริมาณไม่มาก และตำแหน่งที่ตั้งบ่อจะอยู่ต่ำลงและใกล้กับบ้านเรือนและส้วม

การตั้งบ้านเรือนบนจอมภูเขาของบ้านสันป่าเกี๊ยะ

สภาพบ้านเรือนเปิดที่นครอมติน

กิจกรรมภายในบ้านเรือน

ลักษณะบ่อน้ำในหมู่บ้าน

สภาพถนนเข้า-ออกหมู่บ้าน

-ความต้องการของชุมชน

- 1) ถนน เส้นทางเข้าออกบ้านสันป่าเกี๊ยะกับพื้นล่าง (บ้านแม่ละ ตำบลแม่ละ อำเภอเชียงดาว) ระยะทางประมาณ 24 กิโลเมตร เป็นถนนดินลูกรัง สภาพเส้นทางขรุขระ ยากแก่การเข้าออก โดยเฉพาะในฤดูฝน คริวเรือนที่มีรถยนต์ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงและค่าน้ำมันสูง (ตาราง 4.11 หน้า 82) คริวเรือนที่ไม่มีรถยนต์ เมื่อจะขนส่งผลผลิตออกไปขายก็ต้องจ้างรถยนต์ภายในหมู่บ้านในราคาแพง บางครั้งถึงกับขาดทุน
- 2) น้ำ ประปาภูเขาที่ใช้ในหมู่บ้าน น้ำจะไหลช้าจนถึงแห้งในฤดูแล้ง
- 3) ความรู้ในการพัฒนาการปลูกพืช ทุ่งนาข้าว ไร่ ไร่ ซึ่งผลผลิตจะลดลง และต้องย้ายพื้นที่ไม่ผล ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระหว่างเริ่มทดลอง ตลอดจนการดูแลรักษาสัตว์เลี้ยง
- 4) ทางออกเรื่องพื้นที่ปลูกมันฝรั่ง ในดอยเชียงดาว ซึ่งกำลังถูกห้ามเข้าไปใช้พื้นที่ตามนโยบายของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

4.2.2 บ้านป่าเมี่ยงน้ำเมิน

4.2.2.1 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรบ้านป่าเมี่ยงน้ำเมิน

ย้อนหลังไปก่อนปี พ.ศ.2500 พื้นที่บริเวณบ้านป่าเมี่ยงน้ำเมิน เป็นไร่เก่าของชาวเขาเผ่ามูเซอ (ปัจจุบันคือมูเซอขุนแม่เมะ) จนกระทั่งปีพ.ศ.2500 พ่อวัน พ่อวัน พ่อวัน ชาวไทยพื้นเมืองเดินทางเข้ามาพบว่าบริเวณไร่เก่าเหล่านี้มีต่อเมี่ยงอยู่ จึงตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพทำสวนเมี่ยงในไร่เก่าของมูเซอ บริเวณที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ตั้งอยู่ที่ พิกัด UTM 4813000 E, 21397000 N ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 1,060 เมตร สมัยนั้นการขนส่งเมี่ยงออกไปขายทำได้ด้วยการบรรทุกหลังม้าและล้อ ต่อมาเมื่อทางราชการตัดถนนเข้ามาถึงบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าขุนห้วยแม่กอก พ่อวันพร้อมด้วยแรงงานในครอบครัวจึงได้ช่วยกันทำถนนจากหมู่บ้านขึ้นมาจนถึงถนนที่ตัดผ่านไปหน้าพิทักษ์ป่า พ่อวัน พ่อวัน มีบุตรทั้งหมด 6 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 1 คน ลูกชายคนโตอายุ 45 ปี คนสุดท้ายอายุ 26 ปี บุตรทุกคนมีครอบครัวแล้วปัจจุบันประชากรบ้านป่าเมี่ยงน้ำเมินทั้งหมด มีจำนวน 28 คน ประกอบด้วยพ่อวัน พ่อวัน บุตร 6 คน คู่สมรสของบุตร 6 คน และหลาน 15 คน ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างศึกษา 4 คน ลักษณะทางสังคมเป็นครอบครัวใหญ่ประกอบไปด้วย 6 คริวเรือน (ตามจำนวนบุตร) แต่ละคริวเรือนมีส่วนเมี่ยง (ชา) เป็นของตนเอง แต่มีการร่วมมือช่วยเหลือกันในลักษณะครอบครัวเดียวกัน พื้นที่ถือครองรวมทั้งหมด 64.5 ไร่ อยู่บริเวณไหล่เขา เชิงเขาติดห้วยแม่เมิน

-รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ประชากรบ้านป่าเมี่ยงน้ำเมิน ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเชิงเขาริมน้ำแม่เมิน ระดับความสูงประมาณ 1,060 เมตรจากระดับน้ำทะเล ที่ทำการเกษตร (สวนชา) ทั้งหมดประมาณ 64.5 ไร่ อยู่บริเวณไหล่เขา เชิงเขาตาดน้ำแม่เมิน ซึ่งอยู่ในเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1A ไร่ย่อย 52.33 ลุ่มน้ำชั้น 2 ไร่ย่อย 47.67 ลักษณะการทำสวนเมี่ยง (ชา) ซึ่งเป็นพืชที่ต้องการร่มเงาจากต้นไม้ใหญ่ บริเวณสวนเมี่ยง (ชา) จะถูกปกคลุมด้วยต้นไม้ มีการถางวัชพืชไม้พื้นล่างปีละ 1 ครั้ง บริเวณรอบบ้านจะปลูกไม้ผล ซึ่งประกอบด้วยมะม่วง ท้อ ลิ้นจี่ เพื่อบริโภคเอง ภาพที่ 4.18 แสดงพื้นที่บริเวณสวนเมี่ยง(ชา) ที่ตั้งหมู่บ้าน และเส้นทางเข้าถึง สำหรับไม้ใช้สอยโดยเฉพาะพื้นที่ใช้ในการคั่วชา ชาวบ้านใช้รากไม้สนสามใบ (เกี๊ยะ) ซึ่งหาได้จากบริเวณข้างทางของถนนที่เข้าหมู่บ้าน ปริมาณการใช้รากไม้เกี๊ยะประมาณปีละ 7.68 ลูกบาศก์เมตร ส่วนพื้นที่สำหรับหุงต้มในครัวเรือน ชาวบ้านจะใช้ไม้ก่อหรือสนสามใบ ปริมาณการใช้ประมาณปีละ 1.92 ลูกบาศก์เมตร

-รายได้

รายได้หลักได้แก่ การทำสวนเมี่ยง (ชา) และนำไปขายในลักษณะของชา ซึ่งมีรายได้สุทธิปีละประมาณ 150,000 บาท (หักค่าจ้างแรงงานเก็บชาประมาณปีละ 70,000 บาท) บางครั้งเมื่อว่างจากอาชีพหลัก ชาวบ้านจะออกไปรับจ้างทำไม้ตะเกียบ, ไม้เสียบลูกชิ้น แต่ไม่เกิน 2 เดือนต่อ 1 ปี

สัตว์เลี้ยงได้แก่ ม้า จำนวน 3 ตัว สำหรับใช้เป็นพาหนะขนชา โดยเฉพาะในฤดูฝนตามเส้นทางจากหมู่บ้านออกมา นอกจากนี้ยังเลี้ยงไก่เพื่อบริโภคเอง จำนวน 60 ตัว

-รายจ่าย

รายได้จากการขายชาจะถูกนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แยกเป็นค่าข้าวสาร ปีละ 30 กระสอบ (รวมแรงงานที่มารับจ้างเก็บชา) คิดเป็นจำนวนเงินประมาณ 24,000 บาท ค่ากับข้าวประมาณ 50,000 บาท ค่าซ่อมบำรุงสำหรับรถยนต์ 2 คัน ประมาณ 20,000 บาท และค่าน้ำมัน ประมาณ 15,000 บาท (ตารางที่ 4.15)

-การขนส่งผลผลิต

การขนส่งจากบริเวณสวนเมือง (ชา) มายังหมู่บ้านใช้แรงงานคน บางครั้งอาจใช้ม้าต่าง จากหมู่บ้านไปขายยังตลาดจะบรรทุกรถกระบะออกมา นอกจากในฤดูฝน เส้นทางจากหมู่บ้านออกมายังถนน (สายด่านตรวจป่าเกี๊ยะ ไปยังหน่วยพิทักษ์ป่าขุนห้วยแม่กอก) ซึ่งชาวบ้านใช้แรงงานทำถนนเอง เส้นทางช่วงนี้แคบและชันมาก บางครั้งต้องใช้ม้าบรรทุกชาออกมา ขนถ่ายใส่รถยนต์ข้างนอก

ตารางที่ 4.15 รายจ่ายต่อบีตหมู่บ้านของประชากรบ้านป่าเมืองน้ำเงิน

ประเภท	รายจ่าย (บาท)	หมายเหตุ
ค่าข้าวสาร	24,000	
ค่ากับข้าว	50,000	
ค่าซ่อมบำรุงรถยนต์	20,000	รถกระบะ 2 คัน
ค่าน้ำมัน	15,000	
อื่นๆ	20,000	
รวม	129,000	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

-ปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน

การทำสวนเมี่ยง (ชา) ทำรายได้ให้แก่ชาวบ้านพอควร ปัญหาที่ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือ คือ ถนน โดยเฉพาะช่วงเส้นทางที่ใช้แรงงานสร้างถนนเองจากหมู่บ้านออกมาจนถึงเส้นทางระหว่างด่านตรวจป่าเกี๊ยะไปหน่วยพิทักษ์ป่าขุนห้วยแม่กอก ซึ่งทำให้การขนส่งผลผลิตเป็นไปอย่างลำบาก รวมถึงการเข้าออก เมื่อมีเหตุเจ็บป่วย แต่หากเป็นการเจ็บป่วยเล็กน้อยชาวบ้านจะรักษาด้วยตนเอง โดยใช้ทั้งประเภทสมุนไพร และยาแผนปัจจุบันทั้งรับประทานและฉีดปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ถาวร ซึ่งพื้นที่สวนเมี่ยง (ชา) อยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1A และ 2 และอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ทำให้ชาวบ้านไม่มีความมั่นใจในการปรับปรุงพื้นที่ทำสวนไม่ผลและปรับปรุงพันธุ์ชา นอกจากนี้ เป็นปัญหาเรื่องแรงงานที่จ้างมาบางครั้งไม่เหมาะกับช่วงเวลา ซึ่งการทำชาส่งขายมีขึ้นตอนตั้งแต่ เก็บ คั่ว โม่ ตาก และคัด จึงออกสู่ตลาด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved